

Dealers in de dop

Een kwalitatief
onderzoek naar
jonge aanwas in de
drugscriminaliteit

Uitgave

Nationale Politie, Dienst Regionale Informatie Organisatie, Team Analyse & Onderzoek

Eenheid Amsterdam

Drs. Valérie Peeck
Drs. Zora Witteveen

Eenheid Midden-Nederland

Dr. Elga Sikkens-Dokter

Datum

12 mei 2021

Versie

Definitief

Rubricering

Openbaar

Copyright

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen, alsmede behoudens voor zover in deze uitgave nadrukkelijk anders aangegeven, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de Nationale Politie.

Disclaimer

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteurs en de Nationale Politie geen aansprakelijkheid. De gegevens in de casussen zijn omwille van de privacy volledig gefingeerd.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
Achtergrond	4
Aanleiding	4
Onderzoeksmethode	5
Afbakening	6
Aanpak	6
2. Betrokken raken bij drugscriminaliteit	9
Beeld van drugshandel in het algemeen	9
Erin rollen op basis van vertrouwen	10
Criminele familieleden	10
Eigen initiatief	11
Bedreigingen en angst	12
Benaderd door een onbekend persoon	12
Ronselen of rekruteren	13
Criminele uitbuiting	14
3. Kwetsbaarheden en risicofactoren	16
Individuele factoren	16
Gezinsfactoren	18
Omgevingsfactoren	20
Tot slot	24
4. Signalen van betrokkenheid	26
Drugsgebruik, -handel en -bezit	26
Telefoons	26
Omgang met oudere jongens	27
Laat thuis, op vreemde locaties	27
Dure spullen	28
Verwondingen en wapenbezit	28
Verandering in gedrag en opvallend taalgebruik	29
5. Voorkómen van jonge aanwas	31
Struikelblokken in de aanpak	31
Verbinding maken	32
Preventie	32
Vroegsignaleren	33
Perspectief bieden	34
Integrale samenwerking	34
6. Conclusie	36
Ronselen en rekrutering	36
Risicofactoren en kwetsbaarheid	36
Signalen	37
Voorkómen van jonge aanwas	38
Tot slot	38
7. Aanbevelingen	40
Jongeren	40
Professionals	40
Maatschappij	40
8. Referenties	41
Literatuur	41
Media en internet	42

1. Inleiding

Achtergrond

Er zijn grote zorgen over minderjarigen, soms zelfs kinderen nog, die mogelijk door criminele netwerken geronseld worden voor de drugshandel¹. Iets dat waarschijnlijk niet alleen in Amsterdam en in de grotere steden van Midden-Nederland speelt maar ook op landelijke schaal plaats schijnt te vinden. Het gaat hierbij niet alleen om kansarme jongeren uit kwetsbare wijken. Ook middelbare scholieren uit Amsterdam-Zuid en Het Gooi zouden betrokken raken in de drugshandel. De minderjarigen worden, naar verluidt, door criminelen gepaaid door ze spullen te geven of, als ze wat ouder zijn, gebruik te laten maken van een scooter. Soms krijgen ze gratis drugs en sigaretten. Uiteindelijk krijgen ze 'de rekening' gepresenteerd en wordt een wederdienst verwacht. Maar ook meer vileine manieren worden gebruikt om minderjarigen bij de criminelen in het krijt te laten staan: de jonge drugskoerier wordt bijvoorbeeld overvallen (in scene gezet door de eigen opdrachtgever) en de 'gestolen' drugs moeten worden terugbetaald².

In de media wordt gesproken over honderden minderjarigen die op deze manier de drugswereld worden ingetrokken en de angst bestaat dat zij doorgroeien in de drugscriminaliteit of erger: tot uitvoerders van liquidaties³. Uiteraard roept dit vragen op: want is dit echt zo?

Vooralsnog is er nog maar weinig bekend over de manier waarop minderjarigen in de drugscriminaliteit terecht komen en welke rollen ze daarin spelen. Het onderzoek dat tot nu toe op dit gebied gedaan is, richt zich vaak op jongeren en jongvolwassenen die al als verdachte bij de politie in beeld zijn. Over de eerste stappen richting drugscriminaliteit (of daaraan gelieerde criminaliteit) is weinig bekend.

Vanuit preventief oogpunt is het juist van belang om meer inzicht te verwerven in de manier waarop minderjarigen met drugscriminelen in contact komen en op welke manier ze verleid worden om voor ze aan de slag te gaan. Experts geven aan dat mogelijk al bij basisschoolleerlingen sprake kan zijn van 'rekrutering'. Onderzoekers Tops en Tromp beschrijven in hun rapport *De achterkant van Amsterdam* dat in sommige wijken kinderen van 9 of 10 jaar al de drugswereld in worden getrokken door kleine klusjes uit te voeren voor dealers. Ook in de landelijke media duiken verhalen op van zeer jonge kinderen die betrokken zouden zijn bij drugscriminaliteit⁴. Volgens rapportages van de Britse National Crime Agency⁵ lopen jongens in de leeftijd van 14 tot 17 jaar het grootse risico om door drugsdealers geronseld te worden. Het huidige onderzoek richt zich op kinderen en jongeren in de leeftijdsgroep 9-15 jaar. Vooral naar de jongere kinderen is nog nauwelijks onderzoek gedaan.

Aanleiding

Amsterdam

De aanpak van (potentiële) doorgroeiers is één van de pijlers van het "Versterkingsplan incidentele middelen 2019-2021" van het RIEC. Hierin worden de plannen beschreven om de ondermijnende effecten van de drugshandel in de regio Amsterdam Amstelland aan te pakken. Naast de aanpak van doorgroeiers richt het zich op het doorsnijden van criminele financiële stromen en het aanpakken van moeilijk vervangbare criminele dienstverleners.

Als definitie van doorgroeiers is in het versterkingsplan opgenomen:

Doorgroeiers zijn *personen die in contact staan met criminele samenwerkingsverbanden die zich bezighouden met drugscriminaliteit*. Het kunnen personen zijn die al diverse soorten (geweld)misdrijven hebben gepleegd maar het kan ook om minderjarigen gaan waar geen of weinig politie- of justitiële informatie over bekend is. De inschatting is dat de leeftijd varieert van 12 tot 30 jaar, waarbij de focus ligt op jongeren en jongvolwassenen.

Het beoogde effect van de aanpak van doorgroeiers richt zich op het voorkomen dat criminele netwerken zich versterken via jeugdgroepen en tegenhouden dat jongeren worden ingezet bij drugscriminaliteit. Het gaat hierbij niet alleen om 'doorgroeien in de drugscriminaliteit' maar ook om het rekruteringsproces van minderjarigen.

---

¹ Tops & Tromp, 2019.

² Volkskrant.nl, 2017.

³ Elibol, 2019.

⁴ Gelderlander.nl, 2020.

⁵ National Crime Agency, 2015.

Daarnaast is er behoefte aan wetenschappelijke inzichten in interventiestrategieën en voorbeelden uit andere (internationale) steden. Deze interventiestrategieën zouden zich moeten richten op het voorkómen van nieuwe aanwas. Bijvoorbeeld: hoe kunnen minderjarigen onaantrekkelijk gemaakt worden om in te zetten in de drugsindustrie en welke perspectieven bieden een uitweg? Een aanpak is nu vaak reactief als een kind of jongere er al middenin zit.

Midden-Nederland

Daarnaast sluit dit onderzoek aan bij het regioprogramma 'Straatwaarde(n)' van het RIEC Midden-Nederland. Straatwaarde(n) heeft tot doel om inzichten/informatiepositie ten aanzien van het thema cocaïne en jonge aanwas in de regio Midden-Nederland te vergroten op zowel operationeel als strategisch/tactisch (fenomeen)niveau om daarmee de aanpak van cocaïne gerelateerde criminaliteit te versterken.

In de Regionale Veiligheidsstrategie Midden-Nederland is de georganiseerde ondermijnende criminaliteit geprioriteerd. De georganiseerde drugscriminaliteit maakt daar een belangrijk onderdeel van uit. Uit diverse onderzoeken blijkt dat Midden-Nederland een grote rol speelt in de (inter)nationale drugs- en vooral cocaïnehandel. Een aantal grote drugscriminelen komt uit deze regio en er worden honderden miljoenen euro's in de drugswereld omgezet. Enorme bedragen die een grote aantrekkingskracht uitoefenen op jonge jongens in kwetsbare wijken: zij worden door het grote geld de drugscriminaliteit ingezogen.⁶

In de veiligheidsstrategie van Midden-Nederland is de ambitie verwoord om barrières op te werpen en vroegtijdig in te grijpen zodat jeugdigen niet doorgroeien in de drugscriminaliteit. Daarbij is het nodig om inzicht te krijgen in het rekruteringsproces: hoe komen minderjarigen in de drugscriminaliteit terecht? Ook is er behoefte aan inzicht in de aard en omvang en in risicovolle locaties en buurten waar jeugdigen mogelijk in contact komen met drugscriminelen.

Onderzoeksmethode

Het doel van dit onderzoek is om inzichtelijk te maken hoe minderjarigen terecht komen in de drugscriminaliteit, zodat aanknopingspunten gevonden kunnen worden voor gerichte preventie- en interventiestrategieën. Hiertoe zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

Hoe komen kinderen en jongeren terecht in drugsgelateerde criminaliteit? En hoe kunnen deze inzichten bijdragen aan het voorkómen van jonge aanwas?

Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. **Proces:** Hoe komen minderjarigen in contact met drugscriminaliteit?
  - Hoe ziet het proces eruit? Welke stappen zijn waarneembaar binnen het proces?
  - Wat zijn de motieven van minderjarigen om betrokken te raken bij drugsgelateerde criminaliteit?
  - Vindt er rekrutering plaats?
2. **Aard:** Wat is bekend over minderjarigen die betrokken zijn bij drugsgelateerde criminaliteit in de Eenheden Amsterdam en Midden-Nederland?
  - Welke achtergronden en risicofactoren zijn te onderscheiden?
  - Wat maakt kinderen kwetsbaar?
  - Speelt het probleem in specifieke buurten, locaties of instituten?
3. **Signalen:** Welke signalen wijzen op mogelijke betrokkenheid van minderjarigen bij drugscriminaliteit?
4. **Voorkómen:** Welke aanknopingspunten bieden de inzichten uit het onderzoek om jonge aanwas in de drugscriminaliteit te voorkomen en aan te pakken?
  - Wat werkt wel, en wat werkt juist niet bij deze doelgroep?
  - Wat is er nodig om jonge aanwas te voorkomen?

---

⁶ Regionale Veiligheidsstrategie Midden-Nederland 2019-2022, 8 april 2019

Afbakening

Fenomeen

- Het onderzoek richt zich enkel op de jonge aanwas in de **drugscriminaliteit**. Minderjarigen die voor andere criminele activiteiten (bijvoorbeeld woninginbraak, prostitutie) geronseld worden, zijn geen onderwerp van onderzoek.
- Met drugscriminaliteit worden in dit onderzoek alle **activiteiten bedoeld die gelieerd zijn aan drugscriminaliteit**, zoals het wegbrengen van een pakketje, de handel in drugs en drugsgerelateerd geweld. Ook andere activiteiten waarbij er een duidelijke relatie is met een crimineel drugsnetwerk horen hierbij, zoals een boodschap doen bij de supermarkt of een telefoon uitlenen aan een drugsdealer.

Doelgroep

- In het onderzoek wordt gesproken over **kinderen en jongeren**. De focus van het onderzoek ligt echter op de jonge leeftijdsgroep, die tussen de 9 en 15 jaar betrokken raken bij drugsgerelateerde criminaliteit.

Geografisch

- Het onderzoek richt zich op kinderen en jongeren die woonachtig zijn in de gemeenten die vallen onder de **politie-eenheid Amsterdam of politie-eenheid Midden-Nederland**.
- Van deze minderjarigen worden de politieregistraties opgehaald uit de **landelijke registratiesystemen** van de politie (BVH).

Aanpak

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, is gebruik gemaakt van explorerend kwalitatief onderzoek aangezien er nauwelijks gegevens/ cijfers beschikbaar zijn op het gebied van jonge aanwas in de drugscriminaliteit. Over de exacte aard en omvang van verschijningsvormen kunnen dan ook geen uitspraken worden gedaan. De reden hiervoor kan zijn dat drugscriminaliteit onder jonge jeugd weinig voorkomt, niet gemeld wordt bij betrokken instanties of doordat zulke jonge kinderen minder consequent geregistreerd worden bij de politie. Om toch meer inzicht te krijgen in deze jonge doelgroep is een groot aantal interviews met professionals gehouden en is in de politiesystemen gezocht naar enkele casussen die illustrerend zijn voor hoe minderjarigen in de drugscriminaliteit terecht zijn gekomen. In de verzamelde gegevens is gezocht naar gemeenschappelijke kenmerken en omstandigheden die als aanknopingspunt kunnen dienen om interventies op in te zetten.

Literatuuronderzoek

Voor meer achtergrondkennis over het fenomeen is een verkenning uitgevoerd van de beschikbare nationale- en internationale literatuur op onder andere de volgende onderwerpen:

- Jonge aanwas in drugscriminaliteit; motieven
- Kinderen en criminaliteit; instroom?
- Ronselen/rekrutering; grooming minderjarigen en (drugs)criminaliteit
- Straatcultuur; social media
- Afpersing; angstcultuur
- Best practices (internationaal) in preventie en aanpak

Interviews

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn 29 verdiepende interviews afgenomen met professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein en drie interviews met ervaringsdeskundigen (drie ouders en één jongere). Voor het selecteren van de respondenten werd een specifieke casus of een risicogebied als uitgangspunt genomen waarbij gekeken werd welke professionals hierbij betrokken waren. Middels de sneeuwbalmethode, waarbij tijdens het interview werd gevraagd of de respondenten nog andere relevante professionals konden noemen, werden overige respondenten geselecteerd. Een belangrijk uitgangspunt hierbij was dat de respondenten in direct contact stonden met doelgroep. Er is onder andere gesproken met experts uit de volgende disciplines:

- Politie: wijkagenten, rechercheurs, coördinatoren jeugd, operationeel experts ondermijning
- Jongerenwerk, straatcoaches
- Jeugdhulpverlening, gemeenten, persoonsgerichte aanpak, jeugdreclassering

Voor een meer algemeen inzicht in het fenomeen jonge aanwas zijn enkele interviews gehouden met personen die vanuit de wetenschap hun inzichten konden delen. Zo werd er gesproken met een onderzoeker op het gebied van straatcultuur en groepsdynamiek en een onderzoeker gespecialiseerd in criminele families.

Casestudies

Er is een aantal (N=16) casussen uit de eenheden Amsterdam en Midden-Nederland geselecteerd die inzicht konden geven in de problematiek rondom jonge aanwas in drugscriminaliteit. Hierbij is een beeld geschetst van een minderjarige van wie met enige zekerheid vastgesteld is dat hij/zij in contact staat met drugscriminelen en/of betrokken is bij druggerelateerde klussen. Er is ingezoomd op de achtergrond en risicofactoren van deze jongeren en indien mogelijk is een beschrijving gegeven van de manier waarop zij in aanraking zijn gekomen met de drugscriminelen. De casussen zijn enerzijds gebruikt om antwoord te geven op de onderzoeksvragen. Daarnaast zijn zes casussen ter illustratie opgenomen tussen de hoofdstukken in dit rapport. Hoewel de casussen zijn gebaseerd op politie informatie, zijn ze volledig geanonimiseerd en zodanig aangepast dat deze niet herleidbaar zijn. Dit doet echter niet af aan het beeld van minderjarigen en de risicofactoren die een rol spelen bij hun toetreding tot de drugscriminaliteit.

De casussen zijn volledig random geselecteerd. Om relevante casussen te vinden, zijn diverse methoden gebruikt. Zo zijn enkele casussen gevonden door een zoekslag te maken in de politiesystemen met behulp van Bluespot Monitor, Bluespot Report en DataDetective. Andere casussen zijn door middel van de sneeuwbalmethode gevonden (bijvoorbeeld een medeverdachte in een reeds gevonden casus) en ook werd een enkele casus ingebracht door een respondent.

De zoekslag in BVH-registraties is als volgt uitgevoerd: er is in Bluespot Monitor gezocht op zowel bezit (F41) en handel (F43) in softdrugs, als bezit (F40) en handel (F42) in harddrugs. Er is gezocht in registraties tussen 01-01-2018 en 12-02-2020 naar personen wonende binnen de eenheid Midden-Nederland in de volgende hoedanigheid: aandacht persoon, betrokkene, getuige, hulpbehoevend, nog te horen, rol in onderzoek, signalering of verdachte. Er is vervolgens gekeken naar de geboortedata en alleen de minderjarige personen zijn geselecteerd voor verdere analyse. Daarna zijn alle registraties ingekeken om te beoordelen of er sprake was van betrokkenheid bij handel in drugs. Bezit van drugs zijn meegenomen in de analyse omdat bezit gemakkelijker bewezen kan worden dan handel. Soms zijn er wel aanwijzingen van dealen maar als de overdracht van drugs en geld niet goed gezien is, wordt het incident weggeschreven als bezit. Ook zijn in de analyse personen met de rol van getuige en betrokkene meegenomen omdat minderjarigen niet altijd als verdachte worden ingevoerd. Door de registraties door te lezen, kon worden bekeken of het daadwerkelijk om een getuige ging, of dat de jongere eigenlijk verdacht werd van het feit. Vervolgens werd aan respondenten binnen de politie gevraagd of zij de personen die uit bovenstaande analyse naar voren kwamen, kenden en of deze relevant waren als casus. Ook is hen gevraagd naar eventuele alternatieve casussen die de aanraking met drugscriminaliteit goed kunnen illustreren.

Daarnaast is er gezocht naar relevante casussen middels Bluespot Report 2683 (Generiek rapport Zoeken in tekst). Daarbij is gezocht op de zoekterm "dealen" in registraties tussen 01-01-2019 en 30-04-2020. Daarnaast is er gezocht op de zoekterm "drugs" binnen de maatschappelijke klasse E62 (Opstellen rapport/advies voor derde) tussen 01-01-2018 en 30-04-2020. Ook bij dit rapport zijn alleen de minderjarigen geselecteerd voor verdere analyse. Het rapport 2683 geeft een kort tekstfragment weer uit de oorspronkelijke registratie. Indien het tekstfragment deed vermoeden dat de jongere betrokken was bij drugshandel, werd de oorspronkelijke registratie ingekeken om te beoordelen of er daadwerkelijk sprake was van betrokkenheid bij handel in drugs.

In de eenheid Amsterdam is naast de zoekslag in Bluespot Monitor en Bluespot Report ook gezocht met behulp van het data-analyse systeem DataDetective⁷. Dit systeem is in staat om op overzichtelijke wijze door middel van eenvoudige query's gegevens uit het politiesysteem BVH te destilleren. In eerste instantie is een dataset samengesteld van alle personen tot 12 jaar, woonachtig binnen de eenheid Amsterdam. Daarnaast is een dataset samengesteld van alle drugsincidenten (bezit- en handel in soft/harddrugs) die de afgelopen twee jaar zijn geregistreerd. Deze twee sets zijn met elkaar vergeleken en leverden enkele namen op van jongeren die mogelijk betrokken waren bij drugscriminaliteit.

Ter illustratie zijn in dit rapport zes casussen opgenomen. Deze casussen zijn samengesteld op basis van ware feiten uit de 16 casestudies. Namen, woonplaatsen en specifieke omstandigheden zijn omwille van de privacy volledig geanonimiseerd en gefingeerd.

---

⁷ www.sentient.nl/datadetective

Casus 1

Moeilijk om nee te zeggen

Achtergrond

Thomas is geboren in Nieuwegein. Zijn ouders zijn gescheiden toen hij nog klein was en zijn moeder is hertrouwd. Hij had geen makkelijke jeugd en groeide afwisselend op bij zijn moeder met zijn stiefvader en zusje en in een instelling voor jongeren met een licht verstandelijke beperking. De ouders van Thomas hebben geen antecedenten.

Omdat Thomas gediagnostiseerd is met een ontwikkelingsstoornis en sociaal- emotioneel op kindniveau functioneert, gaat Thomas naar het speciaal onderwijs. Hij blijkt zeer beïnvloedbaar te zijn.

Dealen onder druk

Thomas zit al op het voortgezet onderwijs als zijn moeder naar het politiebureau komt om te melden dat zij heeft vernomen dat Thomas onder druk van een vriend harddrugs heeft gebruikt. Thomas vertelde aan zijn moeder dat dit inderdaad wel eens gebeurt, maar dat zijn moeder dat echt niet aan de politie mocht vertellen want dan zou hij 'klappen krijgen' van Mick. Thomas is erg bang voor hem.

Later blijkt dat Thomas ook voor Mick heeft moeten dealen. Ze spraken dan af in het centrum en daar kreeg Thomas de drugs van Mick en moest dit vervolgens zien te verkopen. Als dit niet lukte dan kreeg hij klappen. Thomas is inderdaad wel eens thuis gekomen met een blauw oog en verwondingen aan zijn armen en benen. Toen zijn moeder hier naar vroeg, verzon Thomas een smoes omdat hij het niet durfde te vertellen. Het viel moeder ook op dat Thomas soms ineens nieuwe dure kleren droeg en dat die een paar dagen later weer verdwenen waren. Toen ze hier naar vroeg kreeg ze ook een ontwijkend antwoord. Dit alles zou al een tijdje spelen.

In gesprek met een jeugdagent over deze incidenten, vertelt Thomas dat hij gewoon graag aardig gevonden wil worden door zijn vrienden en dat hij zeker geen ruzie wil met Mick. Hij ontkent tegenover de politie dat hij zou handelen in drugs.

Verkeerde vrienden

Thomas gaat om met jongens die zich met 'verkeerde dingen' bezighouden. Hij weet dit zelf ook. Eigenlijk wil hij niet met zulke jongens omgaan, maar hij vindt het lastig om nee te zeggen. In het gesprek met de jeugdagent zegt Thomas ook dat hij de laatste tijd liever niet buiten komt omdat hij bang is voor iemand uit de groep. Deze jongen zou af en toe messen bij zich dragen en de andere jongens bedreigen dat ze hem niet in de steek mogen laten, omdat ze anders in de problemen zouden komen.

Signalen en risicofactoren

Bij Thomas zijn al jong meerdere signalen en risicofactoren waar te nemen. Zo is hij kwetsbaar omdat hij is gediagnostiseerd met een ontwikkelingsstoornis en sociaal-emotioneel op kindniveau functioneert. Hij groeit deels op in een zorginstelling. Op straat gaat Thomas om met jongens die zich bezighouden met drugs. Thomas wil graag aardig gevonden worden, is zeer beïnvloedbaar en kan geen nee zeggen. Hij gebruikt zelf (soft)drugs. Zijn moeder heeft gezien dat hij wel eens thuiskomt met verwondingen en ze kan niet verklaren hoe hij soms aan dure spullen komt.

2. Betrokken raken bij drugscriminaliteit

De politie registreerde in 2019 ruim 18.000 minderjarige verdachten. Van de minderjarige verdachten in 2019 was ongeveer 5% betrokken bij een drugsdelict⁸. De geïnterviewde professionals gaven diverse redenen aan hoe en waarom jongeren in de drugscriminaliteit terecht komen. In sommige gevallen lijkt het een bewuste keuze te zijn maar veel vaker rollen jongeren er min of meer onbewust in. Daarnaast zijn er gevallen bekend waarbij jongeren gedwongen werden om drugs te dealen. Allereerst wordt in dit hoofdstuk een algemeen beeld van de drugshandel geschetst. Aan het eind van het hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag in hoeverre er sprake is van rekrutering of ronselen.

Beeld van drugshandel in het algemeen

Volgens professionals zou de drugshandel zijn opgebouwd als een soort 'piramidespel'. Jongeren proberen hogerop te komen door ook jongens voor zich te laten lopen. *"Een drugsnetwerk van een dealer is vaak groot en er lopen veel loopjongens omheen. Ik heb er geen echt beeld van maar in een andere wijk gaat het wel om 15 of 20 jongens voor één dealer. Het wisselt heel sterk want ze willen niet gepakt worden,"* aldus een jeugdagent. Het is een soort hiërarchisch systeem waarbij oudere jongens, jongere jongens aansturen. Een jongere die vermoedelijk zelf betrokken was bij drugshandel vertelt hierover: *"Hij zegt gewoon, breng het voor me naar die klant en die klant koopt het dan van je. Hij geeft je zes klanten waar je naar toe moet brengen en dan haal je 6x 20 euro op en dan heb je een klein stapeltje. Je gaat weer naar hem toe en het verschilt wat je krijgt, de een geeft je de helft, eentje geeft iets minder dan de helft, zo begint het."* Een jeugdagent geeft aan dat deze hiërarchie ook uit politieonderzoeken naar voren komt: *"Je hebt een paar oudere jongens die af en toe in de wijk komen om het aan te sturen, je hebt een aantal jongens die ook echt wel duidelijk de leiding hebben op straat en je hebt natuurlijk de jongens die lopen, de soldaten. En je hebt de zoals in de onderwereld, de prospects, de jongens die op willen groeien, die moeten zich bewijzen en dat begint vrij jong."* De term 'soldaten' als aanduiding voor loopjongens komt vaker naar voren: *"Hij stuurde ze aan om te bewegen, letterlijk. Hij stond boven de jongens. Hij noemde ze ook 'kleintjes' en er waren twee om hem heen die wat hoger in rang zaten, soldaten noemde hij ze volgens mij ook. Dat zijn dan zijn matties maar die werkten ook wel voor hem. En dan had je een paar daar onder, soms met 0 antecedenten. Een aantal waren er net aan het inrollen, dus die hebben we net op tijd nog wel los weten te weken,"* aldus een operationeel expert ondermijning. Wanneer door professionals gesproken wordt over jonge aanwas in de drugscriminaliteit dan gaat het bij de jongste groepen meestal om het doen van hand- en spandiensten voor oudere jongens. Vanaf de middelbare school raken jongeren vervolgens betrokken bij daadwerkelijke drugshandel. *"Wat nu wel anders is dan vroeger: vroeger ging het stapsgewijs. Je begon met kleine dingen en ging steeds zwaardere criminaliteit plegen. Nu doorlopen ze niet meer alle stappen. Sommige jongens zijn niet in beeld bij de politie of andere instanties en komen toch ineens met een zwaarder feit in beeld. In de drugs"* (Jeugdhulpverlener). De jonge jongens worden volgens professionals ook voor serieuzere zaken ingezet, zoals voor het vergaren van informatie of voor observatie. Via Telegramgroepen krijgen ze opdrachten om bijvoorbeeld kentekens van auto's te noteren voor oudere criminelen. Hier zouden ze dan geld voor krijgen. De jongste groep wordt nog niet bij de echte drugshandel betrokken, zo beschrijft een teamleider van straatcoaches: *"De 12/ 13 jarigen worden daar nog niet in betrokken, de lange afstanden is nog teveel en ze krijgen geen drugs ter waarde van 2 of 3 duizend euro mee."* De jonge leeftijd van deze kinderen is voor drugscriminelen ook een risico. De kinderen zijn nog "speels", zijn fysiek niet sterk en mogelijk praten ze nog gemakkelijk hun mond voorbij. De 15-jarige M., die ook zelf in drugs handelde, geeft aan dat drugsdealers vaak wat ouder moeten zijn omdat ze zichzelf moeten kunnen beschermen, bijvoorbeeld tegen een rip deal en daarom een wapen dragen.

De daders zijn vaak manipulatief en hebben een slimme manier van beïnvloeding. *"Over het algemeen zijn ze streetwise, manipulatief en ze vertonen over het algemeen gewenst gedrag. Hierdoor heb je als je deze jongens niet kent het idee dat je met een keurige jongen te maken hebt. Maar de ware aard ligt dus anders,"* aldus een wijkagent. Daarnaast wordt in veel interviews genoemd dat daders een antenne hebben voor kwetsbare jongeren.

De oudere, vaak populaire jongens op straat hebben status en zijn een voorbeeld voor de jongere jongens. Ook wordt genoemd dat het vaak de slimmere jongens zijn. *"De leiders zijn ouder, die kennen het klappen van de zweep en willen zelf niet gepakt worden. Ze regelen jonge jongens die voor weinig geld veel risico lopen,"* vertelt een jeugdagent. Ze weten zelf onder de radar te blijven. Zo wisselen ze bijvoorbeeld van naam en locatie om niet gepakt te worden. Vermoedelijk zijn ze zijn zelf onderaan begonnen als loopjongen en hebben zich van daar uit opgewerkt: *"In dit geval was het echt een jonge jongen die zelf al heel lang in de hasj en de hennep en zo zat. En die nu de laatste maanden ook de cocaïne in was gegaan. En ook wel heeft verkend of er markt was voor MDMA. Dat is toch wel vaak eentje die zich in de pikorde omhoog heeft gewerkt en die jongetjes voor hem aanstuurt."* (Operationeel expert Politie)

---

⁸ Cbs.nl, 2020

Drugsdealers zouden maar al te goed weten wat ze wel en niet moeten doen. Ze nemen bijvoorbeeld een gebruikershoeveelheid drugs mee over straat. *“Dat zijn allemaal van die slimmigheden waarvan ze weten dat als ze een keer gepakt worden dat ze een keer drie of vier bolletjes bij zich hebben. Maar de rest ligt ergens anders. En niet in huis. Want ze weten nu ook: word je een keer gepakt dan gaat de politie een huiszoeking doen. Dus al die slimmigheden van de jongens die al langer meelopen die vertellen ze aan elkaar waardoor ze nog slimmer worden daarin”* (Wijkagent). Ook geven professionals aan dat drugsdealers vaak veel jonge loopjongens hebben waardoor het risico gespreid wordt. *“Er wordt wel gekeken naar welke jongens ze inzetten. “De brave borsten die geen overlast veroorzaken’. Zeker voor de grote klussen,”* aldus een jeugdhulpverlener.

Erin rollen op basis van vertrouwen

Volgens de professionals worden de eerste contacten in de drugshandel vooral in de eigen buurt of via vrienden gelegd. In sommige buurten leven jongeren veel op straat en iedereen kent elkaar. Het onderlinge vertrouwen is hier groot en speelt een belangrijke rol. *“Ze kennen elkaar van school, van voetbal, uit hun jeugd, van toen ze nog klein waren. Dus dat vertrouwen is er al van jongs af aan”* (Operationeel expert ondermijning). Dit wordt bevestigd door een collega: *“Wat we wel zien is dat het toch wel veel jongens zijn uit bepaalde wijken, maar ook uit bepaalde jeugdgroepen binnen die wijken. Dus ja, jongens die eigenlijk al wel langere tijd met elkaar optrekken, op straat hangen, uit bepaalde jeugdgroepen komen en elkaar toch wel door en door kennen en dat vertrouwen in elkaar ook hebben. En dat die juist ook op zo’n manier de drugs ingaan en daar de samenwerking in lijken te zoeken met elkaar.”* Via hun vrienden en contacten op straat rollen ze erin. Een respondent geeft aan dat verkeerde vrienden de belangrijkste oorzaak is om in de drugscriminaliteit terecht te komen. Ze zegt hierover: *“Een grote broer, een buurjongen of een neef. Ze groeien op in de straatcultuur. Dit is hun voorbeeld. Ze denken er niet over na. Een opdracht uitvoeren is geen bewuste keuze. Dit is iets wat je gewoon voor elkaar doet. Je helpt elkaar. Verkeerde vrienden is de belangrijkste oorzaak om hierin terecht te komen.”* (Beleidsmedewerker gemeente)

Professionals beschrijven daarnaast ook situaties waarin jongeren bijvoorbeeld met iemand die ze kennen meelopen om iets weg te brengen en nauwelijks beseffen waar ze mee bezig zijn: *“Een jongen gaat mee met een klasgenoot, niet wetende wat er gaat gebeuren maar hij gaat gewoon mee. [...] En zonder dat hij daar van af wist belandt hij in zo’n [situatie] en hij wil zijn vriend niet afvallen. En dan zit ie eraan. Want hij was erbij. En dan gaat die jongen hem gebruiken voor andere dingen om samen te doen. En van het één rolt ie in het ander en dat is dan 13 jaar. Dat is ook allemaal nog zo kinds, zo speels, zag de gevaren nog niet. En op het moment dat het echt gevaarlijk wordt, was hij er al in meegegaan want hij had ook een rol.”* (Jeugdagent).

Deze bevindingen worden bevestigd door onderzoek van Bruinsma, Ceulen en Spapens⁹. Zij deden onderzoek naar de instroom in criminele netwerken en onderscheiden hierbij vijf rollen binnen een netwerk: organisator, vertrouwde uitvoerder, dienstverleners, oproepkrachten en informatiemakelaar. Jongeren zullen vaak de rol van oproepkracht vervullen. De ongeschoolde oproepkrachten worden door de vertrouwde uitvoerders ingehuurd voor simpele en risicovolle klussen. Over het algemeen weten de jongeren weinig tot niets over de criminele activiteiten en de personen in het netwerk. De kans is groot dat de relatie met de vertrouwde uitvoerder via het eigen sociale netwerk, familie of in de woonbuurt tot stand komt. Vaak gaat het bij de ‘oproepkrachten’ om kwetsbare personen die weinig te verliezen hebben. Ze beseffen niet welke risico’s ze nemen in ruil voor relatief kleine bedragen.

Criminele familieleden

Uit de literatuur komt naar voren dat het opgroeien met een criminele ouder of broer/zus een belangrijke risicofactor voor delinquent gedrag is¹⁰. Vooral het hebben van een delinquente broer is voor adolescente jongens een belangrijke risicofactor; kinderen uit hetzelfde gezin zouden wat betreft delinquent gedrag tijdens de adolescentie erg op elkaar lijken¹¹. Naast broers kunnen ook ouders een negatief rolmodel voor hun kinderen zijn waardoor de kans op crimineel gedrag toeneemt. Zo zijn criminele familieleden die in drugscriminaliteit actief zijn, voor een aantal jonge daders de reden dat ze bij drugshandel betrokken raken. De professionals geven aan dat vooral oudere broers een negatieve invloed hebben op jongere broertjes; ze groeien erin op. *“Nou de grootste club is denk ik tussen de 16 en de 20 maar we zien nu dat ze heel langzaam steeds jonger worden. 13, 14, dat zie ik voorbij komen. En dat zijn dan ook wel vaak loopjongens binnen familie. Dus als de oudere broer het doet dan kan het kleinere broertje het ook zeg maar”* (Jeugdreclasseringsmedewerker).

---

⁹ Bruinsma et al., 2018.

¹⁰ Ferwerda et al., 2018.

¹¹ Boutellier et al., 2019

Ouders die drugs gebruiken of zelf in de drugsriminaliteit zitten, bewaren hun voorraad soms thuis. Kinderen zien dit als normaal. Zo illustreert een casus hoe er tijdens een huiszoeking bijna een kilo drugs in het ouderlijk huis van een jongen werd aangetroffen. De cocaïne lag zodanig voorhanden dat de kinderen er eenvoudig bij hadden kunnen komen. *“Maar ik ken ook jongens die opgroeien met criminele broers of vaders of hele families met ooms en neven die in de verdovende middelen zitten. Die groeien er echt mee op, die zien het echt gewoon gebeuren, dat het hele huis vol ligt met verdovende middelen”* (Operationeel Expert ondermijning). Soms hebben ze oudere broers die in de Top 600 zitten of deel uitmaken van een criminele jeugdgroep. In de bestudeerde casussen was er in sommige gevallen sprake van een criminele vader of neef. *“En dan is er ook nog een neef van een jaar of 20 en het neefje heb ik vroeger ook in de jeugdreclassering gehad. Ook voor drugs dealen. En nu recent is die jongen, mijn cliënt, samen met die neef met een auto vol met drugs weer aangehouden. Dus het zit echt in die familie”* (Jeugdreclasseringsmedewerker).

Professionals geven aan dat sommige ouders meeprofiteren van de criminele activiteiten van hun kinderen of het in ieder geval niet afkeuren. Eén respondent geeft aan dat de mentaliteit binnen criminele families mogelijk ook veranderd is: *“Vroeger was het zo dat ouders hun kinderen corrigeerden. Ook al zaten ze zelf in de drugs dan waarschuwden ze hun kinderen toch. Dat ze [hun kinderen] daar niet in wilden zien of dat ze anders hun benen zouden breken. Dat ze hun school af moesten maken en een goede baan moesten zoeken. Dat is nu niet meer,”* aldus een jeugdhulpverlener.

Duidelijk is wel dat een criminele familie geen goede startpositie is, of zoals een reclasseringsmedewerker het beschrijft: *“vijf criminele neefjes, dan ben je als 12-jarige jongen bijna kansloos om daar uit te blijven.”*

Eigen initiatief

Professionals vermoeden dat een klein deel van de jonge drugsdealers zelf bewust contact heeft gezocht met drugscriminelen, bijvoorbeeld omdat ze het stoer vinden of omdat ze snel veel geld willen verdienen. *“En je hebt jongens die zichzelf aanbieden en stoer willen doen naar de andere jongens, van ‘dat doe ik wel’”* (Jongerencoach). Geld is één van de meest genoemde motieven om te beginnen in de drugshandel. Het zou snel en gemakkelijk verdienen zijn in de drugs: er gaan bedragen in om waar menig vakkenvuller alleen maar van kan dromen: *“Het snelle geld verdienen zonder gepakt te worden is ook wel aantrekkelijk want voor één ritje iets wegbrengen met de scooter verdien je een tientje. Hoe lang moet je daarvoor bij de Albert Heijn vakken vullen?”* (Operationeel expert Ondermijning politie).

De stap om drugs te verkopen is volgens een jeugdagent niet groot: *“Ik weet niet hoe ze er toe komen maar het is gewoon niet moeilijk. Als jij aandurft om aan leeftijdsgenoten, meer- of minderjarig, te gaan verkopen dan kan je het gewoon gaan doen.”* Bovendien lijkt de pakkans bij het dealen van drugs relatief kleiner dan bij delicten zoals autokraken of woninginbraken: *“Het risico om gepakt te worden is een stuk lager want je hoeft niet een autoruit kapot te maken en mensen die opeens gaan kijken van ‘wat gebeurt hier?’ En je moet de buit weer verkopen bij een heler. Het is toch meer werk om aan geld te komen dan dat het via drugs gaat. Dat gaat makkelijk en snel”* (medewerker politie).

Criminoloog Jan Dirk de Jong twijfelt eraan of geld wel daadwerkelijk het motief is. Volgens hem zou juist status de reden zijn dat jongeren mee gaan draaien in het drugscircuit. Geld is dan het middel en status het doel. De Jong: *“Op straat gebeurt iets aantrekkelijks: daar is een podium, daar is een omgeving die jou iets biedt. En de verklaring dat het allemaal om geld gaat is leuk, tuurlijk gaat het om geld. Maar dat geld geven ze niet uit aan allerlei belangrijke levensmiddelen. Daar worden hele dure kleren van gekocht. Dat doe je natuurlijk niet omdat het hele goeie kleding is die beter is voor je huid: dat is allemaal om belangrijk te zijn voor anderen. Dat blijft mijn punt. De kleding geeft aan ‘ik doe ertoe’.”*

Een onderzoeksredactie van een krant beschrijft het eigen initiatief als volgt: *Natuurlijk zijn er voorbeelden van jongens die zich in het drugscircuit hebben laten lokken en daarin verstrikt zijn geraakt. Maar veel vaker zijn ze uit eigen beweging het verkeerde pad op gestapt. Om erbij te horen. Om aanzien te krijgen. Om een luxe leventje te kunnen leven. Want imago is voor de huidige jongeren - geboren tussen grofweg 1995 en 2010, ook wel getypeerd als de Generatie Z - van levensbelang.¹² Volgens Bruinsma et al. is een vorm van *kettingwerpen* ook mogelijk waarbij jongeren aan elkaar vertellen dat er gemakkelijk geld verdiend kan worden.¹³*

Er toe doen, erbij willen horen en erkenning worden ook door de professionals vaak genoemd als belangrijke motieven om mee te gaan in drugshandel. Het kan zijn dat een jongere graag bij leeftijdsgenoten wil horen (zoektocht naar vrienden) maar in sommige gevallen wordt “erbij horen” ook breder uitgelegd. Veel van de jongeren die in de

---

¹² Gelderlander.nl, 2020.

¹³ Bruinsma et al, 2018.

drugshandel terecht komen, zouden het gevoel hebben dat zij niet meetellen in onze maatschappij; ze worden thuis niet gezien, en kunnen minder goed meekomen op school. In de drugshandel kunnen ze wel succesvol zijn en worden dankzij dit succes gezien door hun leeftijdsgenoten op straat. *“Ze gaan op de straat op zoek naar erkenning en daar krijgen ze die aandacht van die jongens. Die krijgen ze niet op school, niet door hun ouders”* (Teamleider straatcoaches).

Ook kiezen jongeren er mogelijk zelf voor om bij een groep te horen en mee te gaan in drugshandel om zich te beschermen tegen bedreigingen en afpersing. *“Maar ik denk dat het ook andersom werkt: ze willen bij bepaalde jongens horen om zich veilig te voelen. Want zo werkt het gewoon. Hoor jij bij de populaire, dan zit je gewoon veilig. Heb je dan problemen, dan heb je een back-up die jouw problemen oplost. En dat daar dan iets tegenover staat....”* (Jeugdagent).

Bedreigingen en angst

In het onderzoek zijn meerdere voorbeelden naar voren gekomen waarbij bedreiging een rol speelde. Sommige jongeren komen op deze manier onvrijwillig in de drugscriminaliteit terecht. Ze worden bijvoorbeeld onder druk gezet om criminele activiteiten te verrichten, zoals stelen of drugs dealen. In een verhoor geeft een verdachte aan: *V: Maar waarom die messen? A: Door het zakje MDMA. Een jongen zei tegen mij, je moet dit verkopen. Toen heb ik dat niet gedaan. Hij zei ‘je moet 20 euro betalen of ik sla je in elkaar.’ Ik heb geen 20 euro en ik wilde niet in elkaar geslagen worden. Ik wilde het ook niet verkopen.* Er is in dit voorbeeld duidelijke sprake van criminele uitbuiting en jongeren verhandelen drugs uit angst. Zo ook een jongen met een lichtverstandelijk beperking: *Voor de zomervakantie belde X. of de jongen naar buiten kwam. X. gaf hem toen een blokje hasj van 15 gram. Hij moest dit vervolgens verkopen in de wijk en X. wilde er 150 euro voor hebben. X. zou tegen hem hebben gezegd: ‘Als je niet verkoopt dan krijg je een pistool tegen je hoofd aan’.* *De jongen heeft toen geen vuurwapen gezien. Hij verkocht de drugs omdat hij bang was dat X. daadwerkelijk een wapen tegen zijn hoofd zou zetten als hij de drugs niet verkocht.*

Maar ook bij jongeren die op een andere manier in het drugscircuit terechtkwamen, kunnen dwang en angst later in het proces een rol gaan spelen. Als ze eenmaal in het drugscircuit zitten, is het moeilijk om hier weer uit te komen, zoals blijkt uit het volgende fragment uit een van de casussen: *Hij gaf aan dat hij de laatste week niet vaak meer buiten kwam. Deels omdat hij bang is voor iemand uit de groep. Diegene droeg wel eens messen bij zich en had vaak verteld dat als iemand de groep zou verlaten, diegene dan een probleem had. Ook kon deze persoon erg bazig zijn en als hij iets vroeg moest je wel doen wat hij zei.*

Jongeren zijn vaak bang om te *snitchen* en maken zich zorgen over eventuele gevolgen. Slachtoffers gebruiken tijdens verhoren uitdrukkingen zoals *‘wie praat die gaat’* of *‘snitches get stitches’*. Ze willen geen namen noemen uit angst dat ze deze jongeren nog tegenkomen want vaak kennen ze elkaar of wonen ze in dezelfde buurt. In sommige gevallen volgen er bedreigingen of afpersing. Zo wordt een 15-jarige jongen afgeperst door de vijf jaar oudere X. X. beweert dat de politie drugs in beslag heeft genomen na een doorzoeking in zijn woning en verdenkt de 15-jarige jongen ervan dat hij heeft gepraat: *X. wil nu 1000 euro schadevergoeding ontvangen voor de verloren grammen. De jongen durft geen aangifte te doen en is doodsbang dat X. hem te grazen zal nemen. X. zou al twee keer op de stoep hebben gestaan. De jongen durft niet meer naar school en sluit zich op in de woning* (Casus, jongen 15 jaar). De bevindingen komen overeen met een onderzoek naar intimidatie waaruit blijkt dat afpersen en intimidatie door jongeren onderling regelmatig voorkomt. De angst om naar de politie te gaan is groot¹⁴.

Uit een ander voorbeeld dat een jeugdagent geeft, blijkt dat deze angst niet helemaal onterecht is. Hij vertelt over een jongen die uiteindelijk ging praten: *“Maar hij was zo bang... en achteraf terecht. Want er gebeurden allemaal dingen met hem. Hij werd in elkaar geslagen, met een mes bekrast, bedreigd, in wc-hokjes getrokken, er werd een raam ingegooid bij hem thuis.”*

Benaderd door een onbekend persoon

Uit twee casussen in Midden Nederland kwam naar voren dat jongeren verklaren door een onbekend persoon te zijn benaderd met de vraag of ze geld wilden verdienen, zoals uit het volgende fragment naar voren komt: *“Zijn moeder deed melding bij de politie dat haar 13-jarige zoon drugs dealde. Een moeder van een vriendje had dit verteld aan haar. De ouders hebben hun zoon daarop aan de tand gevoeld. Hij biechtte aan hen op dat hij was begonnen met dealen nadat hij door een onbekend gebleven man was aangesproken in het park. Volgens de jongen werd hem gevraagd of hij 50 euro wilde verdienen en hij is hier op in gegaan. Hij heeft toen 15 zakjes met drugs aangenomen van de man en heeft hij deze voor 150 euro verkocht (100 euro voor de man en 50 euro mocht hij zelf houden). Hij had ook pillen gekregen van de man om te verkopen. Hierop heeft hij weer een nieuwe lading drugs gekregen en deze verkocht*

¹⁴ Hollander, 2018.

(Casus, jongen 15 jaar). Ook een meisje werd op de fiets aangesproken door een onbekend persoon, of ze geld wilde verdienen. Ze verklaarde: *“Er werd erg onschuldig tegen mij verteld dat ik dan iets zou krijgen en dan geld ervoor zou krijgen. Toen hebben we telefoonnummers uitgewisseld”* (Casus, meisje 16 jaar).

Het lijkt echter niet heel waarschijnlijk dat een totaal onbekend persoon drugs aan iemand geeft zonder te weten of de jongere het daadwerkelijk gaat verkopen en er uiteindelijk geld voor teruggeeft. Een mogelijke verklaring is dat dit ‘verhaal’ wordt gebruikt zodat ze geen namen hoeven prijs te geven van de ouders uit angst voor represailles. Maar mogelijk gebeurt het soms ook echt. Door professionals werd deze manier van toetreden niet of nauwelijks genoemd; het is waarschijnlijk niet de meest gangbare manier om in de drugsriminaliteit terecht te komen.

Ronselen of rekruteren

In de media wordt vaak gesproken over *ronselen*¹⁵ of *rekruteren*¹⁶ van jongeren voor de drugshandel. De termen worden door elkaar heen gebruikt en het is onduidelijk wat er precies mee bedoeld wordt. Een jongerencoach zegt erover: *“Heel vaak hoor ik over jongeren die worden geronseld maar dat zijn dingen die ik maar heel zelden heb meegemaakt. Je rolt erin maar er is geen rekrutering, het zijn vaak de LVB jongens die worden gebruikt,, dat wel. Maar het is niet dat er een HR team op zit die aan het rekruten is, het is iets wat ik uit mijn praktijk niet zie en ook nooit heb meegemaakt.”* Jongeren komen vooral via hun directe omgeving in de drugsriminaliteit terecht: via vrienden, jongens uit de buurt of familie. Maar wellicht vindt hierbij wel enige vorm van ronselen of rekruteren plaats. Op voetbalpleintjes hangen de jongere en de oudere kinderen samen rond. Volgens de professionals worden de jongere jongens door de oudere jongens geobserveerd. De kwetsbare jongens worden eruit gepikt en de oudere jongens weten feilloos wie ze moeten hebben. Een hoofdagente geeft aan: *“Ze kijken naar jongens die beïnvloedbaar zijn, niet angstig en die stoer doen en status willen. De jongeren hebben bijvoorbeeld weinig geld thuis en vragen ze even snel iets te doen. Het is voor hen veel geld om even iets af te leveren.”* In die zin zou er gesproken kunnen worden over het rekruteren van jongeren voor de drugsriminaliteit. Nieuwe rekruten worden eruit gepikt op straat en vervolgens begint het met het doen van kleine klusjes, hand- en spandiensten zoals bijvoorbeeld een boodschap doen, op de uitkijk staan, in een winkel iets stelen of even wat wegbrengen. Daarnaast is er in sommige gevallen volgens de professionals sprake van een vorm van ronselen waarbij kinderen en jongeren worden ingepalmd met spullen of getraakteerd worden op eten. *“In de buurt heb je een ex top600 klant. Hij deelt cadeautjes uit vanuit zijn kofferbak aan de kleintjes. De kleintjes kijken tegen hem op. Hij heeft dure spullen en een dure auto. Ze moeten hier wel iets voor terug doen. Ze beginnen met het rondbrengen van pakketjes”* (Beleidsmedewerker gemeente). Professionals geven aan dat het soms net zo werkt als loverboy technieken. Ook hier gaat het niet alleen om materiële gunsten, er wordt ook ingespeeld op emotionele behoeftes zoals aandacht, gezien worden en status. *“Die oudere jongens ruiken natuurlijk dat daar een kind staat die bepaalde behoeftes heeft en die vrij makkelijk te triggeren is. Een van de mooie voorbeelden die ik mijn studenten altijd geef, is dat jongens aan het voetballen zijn op een pleintje. Een oudere jongen zoekt ruzie met een jongen (X) in het publiek omdat die vies zou kijken naar een andere jongen (Y). Dit geeft hem (Y) het gevoel dat deze grote jongen met status in de wijk hem belangrijk vindt. Belangrijk genoeg om iemand te bedreigen die hem ogenschijnlijk vies zit aan te kijken. En hij verklaart even ten overstaande van de hele wijk dat hij “zijn soldaat” is en dat hij kwaliteiten heeft die hij weet te waarderen. Zo'n soort voorbeeld is een voorbeeld van grooming. Maar dan nog niet eens grooming in de zin van.. want dat volgt meestal daarna dan direct, van 'oh je mag even mee in de auto rijden door de buurt of je mag een paar sneakers hebben'. Dat is een beetje dat loverboy gebeuren. En dan sta je bij ze in de schuld en dan kan het overgaan in angst. Maar dan voel je ook als slachtoffer van die situatie dat er een soort van morele component in zit, want je bent ook geholpen door die persoon. Heel vilein is het’* (criminoloog J.D. de Jong). Op deze manier weten drugsdealers jongere loopjongens aan zich te binden. Een medewerker van het Preventie Interventie Team geeft aan: *“De slachtoffers worden zo in het nauw gedreven en hebben het gevoel dat ze geen andere keuze hebben. Ze denken: ik moet dat doen want dan krijg ik respect. En als je er eenmaal in zit dan is het heel moeilijk eruit komen.”*

De beschreven processen van toetreding kent overeenkomsten met bestaand Brits onderzoek naar rekruteringsprocessen¹⁷. Volgens de Britse Children's Society kunnen hierbij een drietal fases worden onderscheiden¹⁸.

- In de “Target fase” [Doelwit] worden jongeren geobserveerd en kijkt men specifiek naar kwetsbaarheden en behoeftes waarop ingespeeld kan worden. Hierbij wordt vertrouwen opgebouwd. Ze worden gemanipuleerd en aangemerkt als iemand om in de gaten te houden.

---

¹⁵ Van Dale: met list of geweld aanwerven: *soldaten ronselen*.

¹⁶ Van Dale (*van troepen*) werven of in dienst nemen.

¹⁷ The Children's Society, 2018.

¹⁸ Turner et al., 2019.

- In de “Test fase” [Testen] wordt de loyaliteit van de jongere getest. Ze krijgen bescherming en het gevoel dat ze erbij horen. Ze worden bij andere groepsleden geïntroduceerd. Er wordt ze om bepaalde gunsten gevraagd of gevraagd om andere te rekruteren.
- In de “Trapped fase” [Klem gezet] wordt het contact met de uitbuiters minder plezierig en kan een meer dreigende sfeer ontstaan. Ze krijgen te maken met vernederingen, fysiek of psychisch geweld, afpersing of chantage. Ze worden afhankelijk gemaakt en geïsoleerd van familie, vrienden of de maatschappij.

Criminele uitbuiting

In Groot-Brittannië kampen ze al langer met het probleem van minderjarigen die door criminelen geronseld worden om illegale activiteiten uit te voeren. Het ronselen of betrekken van jongeren in de drugscriminaliteit wordt door The Children’s Society in Groot-Brittannië beschouwd als criminele uitbuiting en hanteert hierbij de volgende definitie: *when someone you trusted makes you commit crimes for their benefits*. [Wanneer iemand die je vertrouwt, je criminaliteit laat plegen voor zijn/haar voordeel]. De organisatie pleit ervoor om de minderjarigen die zo in de drugscriminaliteit terecht komen als slachtoffer te beschouwen en niet te snel als dader. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) omschrijft criminele uitbuiting als volgt: *Criminele uitbuiting is een vorm van mensenhandel. Het onderscheidt zich van andere vormen van mensenhandel omdat het slachtoffer in beeld komt als pleger van een strafbaar feit. Het daderschap is direct zichtbaar terwijl het slachtofferschap verborgen ligt*.¹⁹ Onderzoekers van het Centrum Kinderhandel Mensenhandel geven aan dat door onvoldoende kennis over criminele uitbuiting in de drugscriminaliteit, slachtoffers niet als zodanig herkend worden en niet de bescherming krijgen die ze nodig hebben. De slachtoffers worden als daders vervolgd en bestraft en de echte daders blijven buiten schot²⁰. Belangrijk is dat er in een uitbuitingssituatie in ieder geval sprake is van een vorm van machtsongelijkheid; een gezagsverhouding. Dit kan gebaseerd zijn op leeftijd maar de ongelijkheid kan ook tot stand komen door een verschil in intelligentie, fysieke kracht, financiële middelen of status. Een slachtoffer kan zich totaal onbewust zijn van de uitbuitingssituatie en het gevoel hebben vrijwillig mee te werken en op gelijke voet met de dader(s) te staan, iets dat ook door de Nederlandse professionals wordt gezien: *“Je kunt ze pas vragen hoe ze er in terecht zijn gekomen als ze distance hebben tot wat ze gedaan hebben. Anders weten ze niet eens dat ze iets verkeerd doen”* (Jeugdhulpverlener).

---

¹⁹ Hetccv.nl, 2020.

²⁰ CKM, 2020.

Casus 2

Van huis uit meegekregen

Achtergrond

Cem woont samen met zijn vader, moeder en twee jongere broertjes in Utrecht. Vader is veel afwezig, hij gaat veel uit en blijft soms nachten weg. Ook is vader een bekende van de politie en heeft meermaals gedetineerd gezeten. Moeder staat er nagenoeg alleen voor. Dat het jongste broertje gehandicapt is en volledig afhankelijk van de zorg van zijn ouders, maakt het extra zwaar.

Er zijn meerdere zorgmeldingen gedaan omtrent het gezin omdat men zich zorgen maakt over de kinderen. De woning komt vies en onverzorgd over, ouders hebben geen werk en er is sprake van schulden, maar het is opvallend dat het gezin wel over grote hoeveelheden contant geld beschikt. Ook is er in het verleden een strafrechtelijk onderzoek gedaan naar de beide ouders van Cem. Tijdens een huiszoeking bleek dat het huis vol lag met gestolen goederen en werden er tevens nepvuurwapens en drugs (bijna een kilo) aangetroffen.

Het gezin is bekend bij alle mogelijke hulpverlening. Maar het gezin staat bekend als zorg mijdend. Bij een melding van huiselijk geweld blijkt dat moeder helemaal niet zit te wachten op bemoeienis van buitenaf: zij probeert de politie buiten de deur te houden.

Drugs is heel gewoon

Cem komt vanaf jonge leeftijd veelvuldig voor in de politiestructuren. Naast de eerder genoemde zorgmeldingen en overlast jeugd staat hij ook een aantal keer als verdachte geregistreerd en heeft hij 4 antecedenten op zijn naam, waaronder handel in harddrugs.

Toen Cem 11 jaar oud was, werd er wederom een huiszoeking gedaan waar Cem bij was. Er werden toen meerdere wikkels met vermoedelijk cocaïne aangetroffen. Deze waren verstopt in het gootsteenkastje, dusdanig dat Cem er in ieder geval makkelijk bij had gekund. Tijdens de huiszoeking kwam Cem lief en behulpzaam over, maar zijn moeder zei dat hij niet tegen de politie mocht praten.

Een jaar later, als Cem 12 jaar oud is, wordt er weer een huiszoeking gedaan, deze keer omdat zijn vader verdacht wordt van een inbraak in een bedrijfspand. Tijdens deze huiszoeking worden er in de slaapkamer van Cem een aantal in plastic verpakte blokjes hasj aangetroffen. Cem probeert nog snel een blokje op z'n bureau weg te schuiven. Hieruit maakt de politie op dat Cem heel goed weet dat het om illegale verdovende middelen gaat. Ook lijkt hij totaal niet onder de indruk van het politiebezoek. Op basis van dit voorval wordt een zorgmelding opgemaakt.

Op 14-jarige leeftijd wordt Cem meerdere malen 's nachts aangetroffen in het centrum in het bezit van lachgaspatronen en een lachgasfles. Volgens melders zou Cem de gevulde patronen verkopen. Zelf ontkent hij tegenover de politie dat de fles van hem is. Cem wordt op het politiebureau opgehaald door zijn moeder; zij is niet erg onder de indruk en doet zijn gedrag af als een kwajongensstreek.

Inmiddels is Cem 15 jaar en recent is hij op heterdaad aangehouden als verdachte voor handel in harddrugs. Hij liep in de buurt van het centrum en het viel een agent in burger op dat hij schichtig om zich heen keek. Vervolgens kwam er een onverzorgd uitzienend persoon op hem aflopen. Er werd iets uitgewisseld waarna Cem zijn weg vervolgde. Beide personen werden aangehouden. Bij de persoon met wie Cem contact had, werd inderdaad cocaïne aangetroffen.

Verkeerde vrienden

Het gezin is onlangs verhuisd naar een andere wijk, dichterbij het centrum. Het is bekend dat in deze wijk meerdere jeugdgroepen actief zijn. Recent werd Cem gecontroleerd samen met een twee jaar oudere jongen. Deze jongen is bij de politie bekend voor handel in harddrugs en zit momenteel in jeugddetentie. Ook zijn er meerdere registraties van jeugdoverlast en ongeoorloofd vuurwerk afsteken waarbij Cem samen met andere jongens betrokken was. Bij controle door de politie hebben ze een grote mond of rennen weg.

Risicofactoren en signalen

Cem groeit op in een gezin waarin criminaliteit gewoon is. Zowel vader als moeder zijn bekenden van de politie. Vader wordt veelvuldig door de politie aangehouden en er vinden in Cem zijn jeugd regelmatig huiszoekingen plaats. Er wordt meerdere malen drugs aangetroffen in de woning. Cem groeit er in op. Het gezin is bekend bij de hulpverlening, mede door de zorgmeldingen die voor de kinderen in het gezin worden opgemaakt. Moeder staat er nagenoeg alleen voor en veel aandacht gaat uit naar het gehandicapte broertje. Vader is veel afwezig en vervult geen vaderrol voor Cem. Er zijn schulden in het gezin en er is een melding van huiselijk geweld.

3. Kwetsbaarheden en risicofactoren

Uit het vorige hoofdstuk is naar voren gekomen dat bepaalde jongeren een groter risico lopen om betrokken te raken bij drugscriminaliteit, zoals jongeren uit criminele families of met vrienden die actief zijn in de drugshandel. Maar ook kenmerken of eigenschappen van een kind zelf, het gezin of de omgeving waarin het opgroeit, kunnen een minderjarige extra kwetsbaar maken. In dit hoofdstuk worden de achtergronden en risicofactoren besproken die terug te zien zijn bij de kinderen die betrokken zijn bij drugsgerelateerde criminaliteit in de Eenheden Amsterdam en Midden-Nederland.

Individuele factoren

Leeftijd

De leeftijd waarop een kind begint met het plegen van criminaliteit is een belangrijke voorspeller van later delinquent gedrag. Uit een onderzoek naar jeugdcriminaliteit²¹ komt naar voren dat 'vroeg starters' al vroeg in hun leven aan diverse risicofactoren blootstonden. "Het gaat daarbij voornamelijk om risicovolle omstandigheden op het gebied van 'antisociaal en afwijkend gedrag', 'gezin', 'opvoeding', 'school' en 'vrienden'" aldus de onderzoekers Heiden – Attema en Van der Bol.²² De vroeg starters hebben niet zo zeer te maken met meer of ernstigere risicofactoren dan de jongeren die op latere leeftijd hun eerste delict plegen, maar zij staan er wel eerder in hun leven aan bloot. Het is dus relevant om bij kwetsbare jongeren al vroeg oog te hebben voor de risicofactoren die een rol spelen in hun leven.

Uit zowel de interviews als de casussen komt naar voren dat de kinderen die in de drugscriminaliteit terecht komen een aantal kenmerken gemeen hebben. Het zijn vaak kwetsbare jongeren, gemakkelijk beïnvloedbaar, gevoelig voor aandacht en niet weerbaar tegen negatieve invloed van bijvoorbeeld verkeerde jongens. Daarnaast zijn ze zich vaak niet bewust van de consequenties van hun gedrag. Deels komt dit door hun jonge leeftijd, maar vaak is er ook sprake van een licht verstandelijke beperking. Er wordt gezien dat de kinderen die met drugscriminaliteit in aanraking komen steeds jonger worden. Waar het eerst ging om jongeren tussen de 16 en 20 jaar, worden nu steeds vaker kinderen onder de 12 jaar gezien. Volgens een Projectleider Jeugd & Veiligheid worden de kinderen jonger: *"De oudere jongens zijn slimmer geworden. Ze ronselen bewust jonge kinderen omdat ze weten dat kinderen onder de 12 jaar nog niet vervolgbaar zijn. De gevolgen als ze gepakt worden zijn derhalve nog niet zo groot. Daarnaast kijken de jonkies ook meer tegen de oudere jongens op."* Zo zijn er enkele casussen waarvan bekend is dat kinderen al rond 10, 11-jarige leeftijd betrokken waren bij drugs. Een programmamanager van een hulpverleningsorganisatie illustreert: *"We hebben een melding van een jongetje van 11 dat zijn slaapkamer als stash [opslag] verhuurde"*.

Geslacht

Hoewel de aandacht heel vaak uitgaat naar jongens in de drugscriminaliteit, wijzen professionals erop dat ook de rol van meisjes niet vergeten mag worden. Uit de literatuur blijkt dat het aandeel van meisjes in de criminaliteit de laatste jaren is gestegen. Ongeveer een kwart van de criminele activiteiten door minderjarigen werd in 2019 door meisjes gepleegd²³. Meisjes zijn vaker dan jongens op jongere leeftijd verdachte van een misdrijf: bijna 30 procent van de verdachte meisjes was jonger dan 15 jaar, terwijl dat bij jongens 25% is. In de drugscriminaliteit zijn mannen oververtegenwoordigd, de rol van meisjes is bij drugsgerelateerde criminaliteit nog erg onderbelicht. *"Alleen het grote probleem is (...) meiden worden veel minder snel gepakt en daar is ook minder controle op,"* aldus een wijkagent. De rol van meisjes in de drugscriminaliteit mag niet onderschat mag worden. Een programmamanager van jeugdhulpverlening zegt erover: *"Meisjes kunnen een aanjagende rol hebben. Ze vinden een vriendje in de criminaliteit wel stoer en profiteren van de dure spullen. Ook zij willen aanzien hebben en status. We zien het niet vaak, maar er kan ook sprake zijn van een blinde vlek."* Meisjes zijn vaak meer onder de radar en minder opvallend, waardoor ze voor drugscriminelen interessant zijn om in te zetten. Volgens een jeugdagent worden ze bewust ingezet: *"ze zijn muilezels, zo noemen wij dat, ze noemen dat 'muling' en dat is dat zij de drugs vaak beheren en bewaren. Als je vier jongens in een auto hebt en één meisje dan gaat de politie vooral de jongens controleren, het meisje niet en dan ben je dus degene die het bewaart, de muilezel die de lading die kant op beweegt, op draagt en dat is wat je met geld vaak ziet. Muling. Dat iemand een tijdje geld onder zich houdt en doorschuift en dat zie je ook bij drugs."*

---

²¹ Heiden – Attema & van der Bol, 2000.

²² Ibid.

²³ Wegwijzerjeugdveiligheid.nl, 2020.

Meisjes zouden eerder als slachtoffer gezien worden dan als dader²⁴. Dat meisjes bewust ingezet worden omdat ze minder snel verdacht worden, wordt ook bevestigd in een artikel van de Britse krant The Guardian²⁵ waarin een meisje van 13 jaar vertelt: *Being female, it's a lot easier for me to sell the guns. Because I was very young, I was the one that would do the drop offs. [Als vrouw zijnde, is het voor mij een stuk makkelijker om wapens te verkopen. Omdat ik heel jong was, was ik degene die de levering zou doen.]* Ook onderzoekers van de Vrije Universiteit geven aan dat meisjes vaker lid zijn van jeugdbendes dan in politieregistraties voorkomt. Ze spelen een actieve rol en plegen ook delicten²⁶. Bovendien is er een groep vrouwen die doorgroeit tot in zware criminaliteit, zoals blijkt uit de campagne van Europol 'Crime has no gender'²⁷.

Maar aan de andere kant komen jonge meisjes mogelijk minder snel in de drugscriminaliteit terecht omdat ze minder tijd op straat hangen. Een respondent zegt hierover: *"Ik denk dat meiden meer in de gaten worden gehouden [door ouders]. Die lopen met 12 jaar echt nog niet alleen op straat. De familie keurt het ook af als je je als meisje misdraagt. Zo'n meisje wordt gelijk door neven en door familie gecorrigeerd dus ze zullen er soms ook niet eens aan beginnen. En ook Nederlandse ouders houden meisjes van 12 á 13 jaar nog goed binnen"*(Reclasseringsmedewerker).

Als meisjes dan toch in de drugscriminaliteit gezien worden, gaat het volgens een wijkagent vaak om de kwetsbare meiden: *"In de situaties die ik heb meegemaakt waren het onzekere meisjes die zekerheid en aandacht zochten bij dit netwerk omdat hun thuissituatie niet stabiel was."*

Een van de casussen in dit onderzoek betreft een meisje. Zij geeft aan dat ze vervolgens vaker in jeugdgroepen heeft gezeten waarvoor ze moest dealen. Ze was dan het zogenoemde loopmeisje. Toen ze weigerde om de drugs te verkopen en het geld af te geven kwam ze in de problemen. *"Ik ben toen door een jongen in elkaar geslagen. Maar ik had geen zin meer in dat andere mensen mij vertelden wat ik moest doen. Ik wilde geen loopmeisje meer zijn. Ik kon nu de hoofdrol hebben. Ik had genoeg vrienden die voor mij wilden lopen."* (Casus, meisje 16 jaar).

Licht verstandelijke beperking

Uit Brits onderzoek blijkt dat jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) kwetsbaar zijn voor uitbuiting²⁸. Ze zijn over het algemeen gemakkelijk beïnvloedbaar zijn en zich niet bewust van de consequenties van hun gedrag. Daarnaast zijn ze *"(...) heel streetwise dus op een bepaalde manier zijn ze niet dom. Ze worden snel boos, maar dat is vaak frustratie omdat ze de wereld om hen heen niet begrijpen,"* geeft een regisseur van de gemeente aan. Soms zijn het de stille, minder opvallende jongens en soms zijn ze juist heel erg aanwezig, omdat ze zich willen bewijzen. Daarnaast voeren jongeren met een licht verstandelijke beperking opdrachten precies zo uit als hen wordt opgedragen, ze denken er verder niet over na en stellen geen vragen. *"Omdat ze dat niet snappen. Dus zijn het hele makkelijke loopjongens. Dit maakt dat ze makkelijk misbruikt worden door anderen"* (Reclasseringsmedewerker).

Gedragsproblemen

Uit de casussen blijkt ook dat een aantal jongeren op het speciaal onderwijs zit of in een instelling heeft gezeten. Dit laatste in verband met behandeling van gedragsproblemen, jeugd detentie en één van de jongeren is op vrijwillige basis geplaatst in een afkickkliniek in verband met zijn softdrugverslaving. Ook een gebrekkige gewetensontwikkeling wordt genoemd door de professionals. Soms omdat ze de consequenties van hun gedrag niet overzien, soms is het onverschilligheid en in een enkel geval wordt gesproken over de slimmere jongens die heel berekenend zijn. *"Dit is een hele slimme jongen, heel berekenend, maar heel ijzig. Ik houd mijn hart vast voor de toekomst. Je kan hem niet peilen, gewoon emotieloos"* (wijkagent). Een medewerker van het Preventief Interventie Team geeft aan: *"Een jongen die geen empathische vermogens heeft, voelt het niet als hij iemand anders afperst"*.

Problemen op school

Uit een onderzoek van het WODC²⁹ komt naar voren dat drugsdelinquenten een specifiek patroon van risicofactoren laten zien. Vaak hebben drugsdelinquenten een gemiddeld lager IQ en spijbelden zij geregeld. Ze hadden regelmatig conflicten met schoolgenoten en er was vaak sprake van schoolwisselingen, schorsingen en zittenblijven. Dit beeld wordt herkend door de respondenten. Vaak zijn er al vroeg problemen op school. Geen interesse voor school, niet mee kunnen komen, agressie, spijbelen, problemen met gezag en schorsingen kunnen de oorzaak zijn van leerachterstanden. *"D. volgde Havo/VWO onderwijs maar is van school gestuurd omdat hij verdacht werd van dealen."*

---

²⁴ Turner et al., 2019.

²⁵ TheGuardian.com, 2019.

²⁶ Ad.nl, 2013.

²⁷ Europol.europa.eu, 2019.

²⁸ Turner et al., 2019.

²⁹ Heiden – Attema & van der Bol, 2000.

Daarnaast had hij de directie bedreigd. Vervolgens is hij naar de Havo op een andere school gegaan. Hier bleef hij zitten in Havo 3. Volgens zijn begeleider en ouders had hij te weinig tijd en energie in school gestoken." Naast genoemde gedragsproblemen komt uit veel publicaties³⁰ en ook uit ervaringen van professionals naar voren dat ook jongeren met leerproblemen een grotere kans hebben om doelwit te worden van drugscriminelen. Zo is spijbelen een signaal van een gebrek aan toezicht door volwassenen en biedt daarmee een grotere kans op antisociaal gedrag en om in aanraking te komen met criminele leeftijdgenoten of om deel te nemen aan criminele activiteiten.³¹ Of zoals een vader van een jongen die verslaafd raakte aan softdrugs het aanduidt: "Sommige leraren wilden hem niet meer in de klas. Hiermee krijg je dat de losers, die de klas uitgestuurd zijn, elkaar juist opzoeken en met elkaar gaan blowen. Het zorgt voor een neerwaartse spiraal."

Naast een verhoogde kans op contact met antisociale vrienden, kan een laag opleidingsniveau of het niet afronden van een opleiding ook leiden tot uitzichtloosheid waardoor een criminele carrière aantrekkelijker lijkt. In de praktijk wordt echter gezien dat niet alleen laag opgeleide scholieren bij drugscriminaliteit betrokken raken. Drugshandel komt ook voor onder VWO leerlingen³².

Drugsgebruik

Het gebruik van alcohol en drugs is een belangrijke risicofactor voor crimineel gedrag. Door de professionals wordt regelmatig gezien dat jonge kinderen al blowen. Zo vertelt een jeugdagent dat volgens hem de helft van de 12, 13 jarigen wel eens een joint heeft gerookt. De casus van een 15-jarige jongen illustreert dit: "Op zijn 13e werd hij op vrijwillige basis geplaatst in een afkickkliniek in verband met zijn softdrugs verslaving." Ook lachgas is populair en er wordt geëxperimenteerd met nieuwe soorten drugs. Enerzijds kan het gebruik van middelen leiden tot het verlagen van remmingen en toenemende agressie. Anderzijds zal er ook geld nodig zijn om het middelengebruik te bekostigen. Bovendien komen jongeren op deze manier in aanraking met drugshandelaren. Dit betekent nog niet dat de jongeren zelf gaan dealen, maar het maakt de stap wel kleiner. Een jonge drugsdealer verklaarde hier zelf over: "Nou ja, je kan gewoon gebruiken maar je kan ook inkopen en weer verkopen. Ik verkocht niet echt, ik ging meedoen. Gewoon gebruiken enzo. Ik verkocht het soms aan een paar jongens, die het gewoon graag wilden en die gebruikten het al." Er wordt door de professionals gezien dat dit vaak begint met de verkoop van softdrugs op school.

Slachtofferschap

Uit onderzoek van het NSCR blijkt dat slachtofferschap de kans vergroot om later als verdachte geregistreerd te raken. Ook ander onderzoek laat zien dat daders van criminaliteit relatief vaak in het verleden zelf slachtoffer zijn geweest van criminaliteit en hebben bovendien een hogere kans om in de toekomst slachtoffer van criminaliteit te worden dan personen die geen criminaliteit plegen.³³ Uit een aantal bestudeerde casussen komt naar voren dat jongeren die in de drugscriminaliteit terecht zijn gekomen, zowel dader als slachtoffer zijn. Ze zijn bijvoorbeeld zelf afgeperst, beroofd of bedreigd en op hun beurt doen ze dit ook andere jongeren aan. Zo doet een 14-jarige jongen samen met zijn moeder aangifte van bedreiging en afpersing. Hij zou onder dwang hasj moeten regelen en als hij niet zou meewerken, zou ervoor worden gezorgd dat hij "5 kogels door zijn lichaam krijgt." Later blijkt dat de jongen zelf ook leeftijdsgenoten bedreigt. De moeder van een slachtoffer verklaart: "Mijn zoon X. wordt al maanden door hem bedreigd, mishandeld en bestolen. Verder houdt deze jongen zich bezig met het dealen van drugs. Dit weet ik omdat mijn zoon voor 20 euro hasj bij hem had gekocht. X. kon een tijd niet betalen omdat hij geen geld heeft, hierop heeft de jongen zijn jas afgepakt en tegen X. onder andere gezegd: "je moet betalen anders krijg je problemen."

Gezinsfactoren

Naast individuele factoren spreken de meeste respondenten over de rol van ouders en het gezin wanneer het gaat over risicofactoren om in de drugscriminaliteit terecht te komen. Zoals het opgroeien in een criminele familie wat reeds in het hoofdstuk toetreden ter sprake is gekomen. Maar niet alle kinderen die opgroeien in een criminele omgeving, ontwikkelen crimineelgedrag. Zo blijkt uit onderzoek naar de zogenaamde *resisters* (personen die weerstand kunnen bieden aan de risicofactoren), dat criminele actoren in iemands omgeving juist ook een motivatie kunnen zijn om niet het criminele pad op te gaan³⁴.

---

³⁰ NRC.nl, 2019.

³¹ Willemen et al., 2010.

³² Gelderlander.nl, 2020.

³³ Rokven et al., 2013.

³⁴ Adjiembaks, 2018

Sommige gezinsfactoren komen bij verdachten van drugsdelicten relatief vaker voor³⁵: zo blijkt uit de literatuur dat binnen een gezin van drugsverdachten vaak sprake is van werkeloosheid, ziekte of langdurige afwezigheid van de ouders. Een gebrek aan aandacht of een afwezige vader zijn terugkerende factoren die kinderen volgens de respondenten kwetsbaar maken om in de drugsgerelateerde criminaliteit terecht te komen, doordat ouders fysiek afwezig zijn, zelf trauma's hebben, emotioneel niet stabiel zijn, er sprake is van schulden of van andere problematiek. Veel van de genoemde factoren zijn terug te zien in de casussen.

Gebrek aan aandacht

Sterke banden binnen het gezin en een stabiele gezinssituatie vormen belangrijke beschermende factoren om niet het criminele pad op te gaan. Aan de andere kant kan een gezinsdynamiek waar weinig ondersteuning en aandacht voor de behoeften van kinderen is, leiden tot probleemgedrag en een negatief zelfbeeld. Het kan hierbij gaan om huiselijk geweld, verwaarlozing of om ouders met psychische problemen en/of verslavingsproblematiek. Dit soort gezinsomstandigheden leiden niet direct tot crimineel gedrag maar kunnen wel als een soort katalysator werken voor het ontstaan van andere risicofactoren. Kinderen ontvluchten bijvoorbeeld het ouderlijk huis, hangen op straat en ontmoeten delinquente vrienden. Ook is een kind dat weinig tot geen toezicht en bescherming van familie of vrienden ervaart, kwetsbaarder om het doelwit van criminelen te worden. Dit geldt ook voor kinderen die opgroeien in een pleeggezin of instelling.

Een terugkerende factor die door veel respondenten genoemd wordt, is dat de jongens die betrokken raken bij drugsgerelateerde criminaliteit, een gebrek hebben aan aandacht van hun ouders. Dit maakt hen kwetsbaar voor de invloed van personen met verkeerde bedoelingen, die hier goed op in weten te spelen. Het gebrek aan aandacht kan verschillende oorzaken hebben. Zo is er in veel gevallen sprake van gebroken gezinnen, staat de moeder er alleen voor of worden grote gezinnen gezien als oorzaak dat er niet voor alle kinderen genoeg aandacht is. Kinderen worden soms aan hun lot overgelaten. Ze worden naar buiten gestuurd, krijgen niet altijd eten mee naar school of hebben geen plek om huiswerk te maken. Een jeugdagent geeft aan dat ze hierdoor op andere manieren voor zichzelf gaan zorgen: *“Omdat er niet voor ze gezorgd wordt moeten ze zelfstandig zijn. Ze hebben zekerheid nodig en creëren die op hun eigen manier.”* Deze kinderen hebben niet alleen letterlijk gebrek aan de fysieke aanwezigheid van hun ouders, maar ook emotioneel. Ze missen aandacht en betrokkenheid. Ze voelen zich niet gezien door hun ouders, niet op school en als ze wat ouder zijn vaak ook niet door de maatschappij. Ze hebben behoefte aan aandacht en erkenning, aldus een jongerenwerker: *“De kwetsbare jongens missen liefde. Ze vinden het vooral belangrijk om ergens bij te horen. Broederschap. De vriendschap die ontstaat. Samen ergens bij horen.”* Deze kinderen hangen op straat en zijn hierdoor kwetsbaar voor de aandacht van oudere jongens. Hun ouders hebben geen idee wat hun kinderen op straat doen, met wie ze omgaan etc. Daarnaast hebben ouders geen idee wat hun kinderen online doen, op social media, in welke Telegram groepen ze zitten, waar ze naar kijken op YouTube en met wie ze contact hebben. Dit speelt ook bij hardwerkende ouders, die hebben evenmin zicht op hun kinderen omdat ze beiden vijf dagen per week aan het werk zijn. Ook deze kinderen missen soms de aandacht en betrokkenheid van hun ouders. Zo vertelt een hoofdagent: *“Ik heb er helaas ook eentje in de straat, een jongen van 16 jaar met prima ouders, en die hebben zo'n mooie veranda aan huis. En die jongen zit daar te blowen, dat ruik je. En die ouders zijn gewoon 5 dagen per week werken. Kijk, hij hoeft niet te hangen op straat want hij weet toch wel dat z'n pa pas om 18.00u thuis is.”*

Afwezige vader

Uit de literatuur komt naar voren dat de *afwezigheid* van een ouder, met name de vader, als een risicofactor wordt gezien voor problematisch gedrag. De afwezigheid van de vader in het gezin kan de kans vergroten op problemen op school, op slechte vrienden en crimineel gedrag, middelengebruik en eerder seksueel actief zijn.³⁶ Ook door professionals wordt de afwezigheid van de vader in het gezin expliciet genoemd. Vader is uit beeld doordat ouders gescheiden zijn en elders verblijft, bijvoorbeeld in het buitenland, of vader is figuurlijk afwezig omdat hij psychische-, lichamelijke-, of verslavingsproblemen heeft. Ook wordt gezien dat vader druk is met andere zaken waardoor hij zich niet met de kinderen bemoeit. In al deze gevallen heeft vader geen vaderrol in het gezin. Dit zorgt volgens de professionals voor meerdere problemen. Zo mist een zoon een rolmodel omdat hij geen voorbeeld heeft of zijn de kinderen niet aanspreekbaar doordat er te weinig begrenzing is. *“Er is hierdoor geen verbinding met het kind. Vanaf jonge leeftijd al niet. Hierdoor is het kind ook op latere leeftijd niet meer aanspreekbaar door de vader. De afstand is dan al te groot,”* aldus een jongerenwerker. Volgens een respondent kan de afwezigheid van een vader ook tot frustratie en boosheid leiden: *“Maar er is ook veel boosheid bij deze jongens omdat ze hun vader missen. Ze missen de koestering en de begrenzing van een vader. Omdat ze niet begrensd worden, maken ze hun eigen regels. Door de*

---

³⁵ Heiden – Attema & van der Bol, 2000.

³⁶ Pels et al., 2012.

afwezige vader hebben ze het gevoel dat zij geld moeten maken, dat zij onafhankelijk moeten zijn. En omdat het op school niet lukt, moet het op een andere manier” (Jeugdagent).

Wanneer de vader afwezig is en moeder het gezin in haar eentje niet goed aankan, zie je in grote gezinnen dat de oudere kinderen hun jongere broertjes en zusjes opvoeden. Dan “(...) *willen de broers nogal de rol van de vader overnemen en overrulen zij hem ook. Dan worden zij dus ook de baas in huis met de gevolgen van dien voor de jongere broers en zussen. De vaders laten het ook maar gebeuren uit angst, schaamte, gebrek aan begrip, gebrek aan vertrouwen in de instanties (...),*” aldus een wijkagent over een casus.

Onmacht

Onmacht bij de ouders is ook een terugkerende factor in de gesprekken met professionals en blijkt ook uit de casussen. Ouders zijn dan wel betrokken bij hun kind maar kunnen het gedrag van hun kind niet aan. Zo blijkt uit een casus: *“Vader en moeder zijn erg betrokken bij hun zoon. Beiden zitten met hun handen in het haar en zien hun zoon steeds verder afglijden. Ze zijn bang voor zijn woede-uitbarstingen en hebben hem niet in de hand.”* Ouders grijpen naar straffen en gebruiken soms zelfs geweld, maar raken hierdoor alleen maar meer de verbinding met hun kind kwijt. In een aantal gevallen is er sprake van huiselijk geweld binnen het gezin. Wat hieraan opvalt, is dat het vaak gaat om huiselijk geweldsincidenten die veroorzaakt worden door een zoon die agressief is naar alle leden van het gezin en daarbij ook vernielingen aanricht in huis. Een van de casussen illustreert dit: *“Er zijn meerdere huiselijk geweld meldingen waarbij de broer de agressor is. Moeder geeft aan dat het hele gezin eronder lijdt en de andere kinderen soms angstig zijn voor hun broer.”*

Psychische problemen of verslavingsproblematiek

Door een aantal professionals wordt genoemd dat kinderen die in de drugsgerelateerde criminaliteit terechtkomen opgroeien in een gezin waarin ouders te maken hebben met psychische problemen of verslavingsproblematiek. Hierdoor hebben ouders minder aandacht voor de kinderen. Zo komt in meerdere casussen voor dat ten minste één van de gezinsleden te maken heeft met psychische problemen. *“De oudere broer heeft psychische problemen, is dakloos en staat soms schreeuwend voor het huis” (Casus, jongen 14 jaar).*

Ook zijn er meerdere gezinnen waarbij ouders zelf drugs gebruiken of een alcoholprobleem hebben. Deze kinderen groeien ermee op volgens een respondent van politie: *“Ouders die gebruiken, een kind ziet het, groeit erin op...[een kind] weet niet beter en vindt het normaal.”*

“Vaak is het een manier [voor ouders] om rustig te worden, om problematiek te vergeten. Het impliceert dat er problemen zijn,” aldus een jeugdagent. Dit beeld van de respondenten wordt bevestigd in de diverse casussen.

Armoede

Opgroeien in armoede kan een risicofactor zijn die jongeren kwetsbaar maakt om in een uitbuitingssituatie terecht te komen³⁷. Zoals eerder genoemd, willen kwetsbare jongeren er graag ‘bij horen’ door ook die telefoon te hebben en dure kleding te dragen zoals hun vrienden en leeftijdsgenoten. Dus wanneer iemand ze dan dure spullen geeft, of ze laat geloven dat er op een gemakkelijke manier geld verdiend kan worden, dan is een dergelijke stap sneller gezet. Ook kan armoede in het gezin tot spanningen en frustraties leiden. Door de respondenten wordt gezien dat betrokken kinderen vaak opgroeien in gezinnen met een lage sociaal economische status, ouders zijn bijvoorbeeld werkloos of hebben schulden. Uit een van de casussen komt naar voren: *“Het gezin leeft van een uitkering en staat onder bewind. Zowel vader als moeder hebben geen werk. Vader zit in schuldhulpverlening maar rekent wel grote bedragen contant af.” (Casus, jongen 15 jaar).*

Een wijkagent noemt armoede als grote bron van criminaliteit: *“Met armoedebestrijding los je al een deel van het probleem op”*, aldus deze professional. Er wordt ook gezien dat wanneer er sprake is van armoede in het gezin dat de kinderen bij willen dragen aan het gezinsinkomen. In dergelijke gevallen komt het ouders ook wel goed uit als de kinderen geld in het laatje brengen. Een jongerenwerker vertelt: *“Ouders profiteren mee van de opbrengst. Ze gaan er stilzwijgend mee akkoord en faciliteren hierdoor het gedrag van hun zoons.”*

Omgevingsfactoren

Naast individuele en gezinsfactoren, speelt de omgeving een belangrijke rol in de kans om in de drugscriminaliteit betrokken te raken. Op school, in de buurt en niet te vergeten online komen jongeren in contact met drugsdealers.

In de buurt en op straat

In veel buurten, vooral in steden, lijkt er een voedingsbodem voor (drugs)criminaliteit te bestaan die wordt gevoed door achterstand.³⁸ Denk hierbij aan armoede en problemen die met armoede samengaan zoals kleine huizen, schulden,

---

³⁷ Turner et al., 2019.

³⁸ Boutellier et al., 2019.

gezondheidsproblemen, verslavingen et cetera. Dit soort wijken lopen daarmee de kans dat ze ten prooi vallen aan verloedering en aan criminelen die zich redelijk ongehinderd in deze wijken vestigen.³⁹ De verleiding van criminaliteit is vervolgens groot omdat de *gelegenheid* er is om mee te werken met drugscriminelen en illegaal iets bij te verdienen.⁴⁰

Kwetsbare wijken bieden ook criminele kansen voor jonge aanwas.⁴¹ Kinderen die opgroeien in achterstandswijken, brengen gemiddeld meer tijd door op straat, mede doordat de thuissituatie vaak verre van ideaal is.⁴² Op straat is er weinig toezicht en kinderen vinden hier al op basisschooleeftijd (6 tot 12 jaar) gelijkgestemde vriendjes met wie ze rondhangen en kattenkwaad uithalen, stiekem roken en uit verveling of voor de lol grenzen opzoeken. Dat het geld oplevert is voor hen op dat moment nog niet belangrijk. In deze periode wordt wel de basis gelegd voor een eventuele latere criminele carrière, want jaren later plegen delinquente jongeren hun delicten voornamelijk samen met deze vrienden van straat die ze op basisschooleeftijd leerden kennen. De groep ontstaat doordat zij samen opgroeien in een wijk. Een respondent in een onderzoek naar criminele jeugdgroepen zegt hierover:

*“Je komt er niet bij, je bent er gewoon opgegroeid, jongeren vangen zichzelf op door samen op straat te hangen. Het gaat automatisch...”*⁴³

De aanwezigheid van criminele vrienden en criminele jeugdgroepen in deze buurten bieden dus een mogelijke opstap naar criminaliteit. Kinderen groeien in sommige buurten grotendeels op straat op en hier zien ze oudere jongens die dealen en dure spullen hebben. De criminele gelegenheid in een wijk en de aanwezigheid van negatieve rolmodellen zorgen ervoor dat jongeren zich afvragen waarom ze eigenlijk hard zouden werken voor weinig geld, als er gemakkelijke criminele alternatieven lijken te zijn.⁴⁴ Daarnaast zou de oudere jeugd op straat de rol van opvoeder vervullen voor de kleintjes. Ze helpen de jeugd maar tegelijkertijd zijn ze een negatief rolmodel, zo illustreert een wijkagent jeugd: *“Je hebt veel grote gezinnen hier in Amsterdam West, hele kleine huisjes, gehorig, ouders die niet altijd helemaal goed geland zijn in NL, en de jongens die sturen ze naar buiten. En de jongens die komen op straat in de straatcultuur terecht en daar zie je dat ze zich een klein beetje moeten gaan bewijzen. En je moet respect hebben voor de oudere jongens, de oudere broers. Ze noemen het dan ook broers op straat want dat is ook een beetje hun familie he, in de straat, de straatcultuur. Soms dan fietsen ze nog rond om 11, half 12 en dan sta ik te praten met wat oudere jongens en dan hoor je die oudere jongens roepen: Hé, naar huis, morgen moet je naar school, nu naar binnen, als ik je zie dan heb je een probleem! Ze nemen dan een beetje de rol van oudere broer of vader, opvoeder op zich, maar ze helpen ze ook. De jongetjes kunnen bij deze oudere jongens terecht want ze zijn er altijd, want ze hangen altijd op dezelfde plek om te dealen en hun ding te doen.”*

“De straat voedt de kinderen op. En als je om half 11 met mooi weer door de wijk heen rijdt, zie je ook gewoon nog kinderen tussen de 5 a 6 nog spelen in speeltuintjes. En als je zo laat ook nog hangt dan kom je natuurlijk ook wel in aanraking met grotere jongens. Die al veel verder op de criminele ladder zitten. En dat zie ik gewoon. Ik zie gewoon kleintjes bij de grote jongens hangen en dan weet je eigenlijk al hoe laat het is” (Wijkagent).

Drugscriminaliteit speelt niet alleen in zogenoemde achterstandsbuurten maar volgens onze respondenten overal, ongeacht welk dorp of stad het betreft en ongeacht het soort wijk of buurt. *“Waar je jeugd hebt, heb je drugs”*, aldus een wijkagent. Het zijn zeker niet alleen jongeren uit sociaaleconomisch zwakkere gezinnen die betrokken raken bij drugscriminaliteit. De professionals ervaren dat ook jongeren uit rijkere families in aanraking komen met drugscriminaliteit. In ‘de achterkant van Amsterdam’ constateren Tops en Tromp dat niet alleen kwetsbare laagopgeleide jongeren deel uitmaken van criminele netwerken maar ook middelbare scholieren uit het chiquere Amsterdam Zuid⁴⁵. Dit blijkt ook uit de casussen die zich afspeelden in Het Gooi, op de Utrechtse Heuvelrug en in Amsterdam Zuid (zie de casus “Drugs is overal”). Maar het feit blijft dat in sommige buurten de kans om in aanraking te komen met drugscriminaliteit groter is: *“Eigenlijk iedereen die in zo'n buurt opgroeit, is kwetsbaar omdat het heel laagdrempelig is. Veel laagdrempeliger dan in andere wijken. Als je zou willen dan kan je er in één of twee dagen mee beginnen,”* aldus een jongerencoach.

---

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Tops & Van der Torre, 2015.

⁴² Hoogeveen et al., 2016; Van Dijken et al., 2017.

⁴³ Hoogeveen et al., 2016: 38.

⁴⁴ Tops & Van der Torre, 2015.

⁴⁵ Tops & Tromp, 2019.

School

Een school hoort een veilige haven te zijn. Toch verschenen er de afgelopen jaren diverse berichten in de media over kinderen en jongeren die door drugscriminelen zouden zijn geronseld in en rondom scholen.⁴⁶ Op scholen denken ze vaak dat dit probleem bij hen niet speelt of ze worstelen met angst voor imagoschade – want negatieve berichtgeving zou tot minder nieuwe schoolaanmeldingen kunnen leiden.

Tegelijkertijd zien de leraren veel, en zouden er volgens eerder onderzoek ernstige signalen zijn die erop wijzen dat criminele drugsbendes actief werven onder scholieren.⁴⁷ Volgens lector Ondernijning Emile Kolthoff zouden deze ronselpraktijken inderdaad op iedere school voorkomen. Jongeren zijn volgens hem vooral kwetsbaar om in aanraking te komen met drugscriminaliteit omdat er zo ongelofelijk veel geld in omgaat.⁴⁸ Daar kan een hele zaterdag vakkenvullen bij de plaatselijke supermarkt simpelweg niet tegenop. Al met al is het een maatschappelijk probleem dat ook op scholen voorkomt, met directe negatieve gevolgen voor de veiligheid.⁴⁹

Uit een onderzoek van het Centrum Kinderhandel Mensenhandel⁵⁰ naar criminele uitbuiting op scholen blijkt dat meer dan de helft van de schoolbesturen zich zorgen maakt over mogelijke criminele uitbuiting van leerlingen. Het gaat dan vooral om drugshandel. Bovendien hebben docenten de indruk dat de slachtoffers steeds jonger worden. De onderzoekers stellen dat er een blinde vlek is als het gaat om criminele uitbuiting van minderjarigen aangezien bijna de helft van de scholen aangeeft dat ze een slachtoffer ervan niet zouden herkennen. Bovendien geven de scholen aan dat bij vermoedens van criminele uitbuiting, de politie niet altijd ingeschakeld wordt en zaken ook wel intern afgehandeld worden. Hierdoor is de kans groot dat slachtoffers niet altijd de bescherming krijgen die ze nodig hebben.

Uit de gesprekken met de respondenten blijkt dat drugs op nagenoeg elke school wel een rol speelt en dat dit een gemakkelijke plek is om met de verkoop te beginnen. Dit beeld wordt bevestigd door een jongere die vanuit school handelde in drugs: *“Ja op school kom je van die gozers tegen die handelen en bij hem kan je het gewoon inkopen. Nou ja, je kan gewoon gebruiken maar je kan ook inkopen en weer verkopen.”* Interviewer: *Je kent deze jongens dus gewoon van school? Zijn dat oudere jongens? Jongere: “Sommige zitten in een hogere klas, sommige zitten lager. Je hebt altijd wel iemand op school die dat regelt”* (Interview jongen, 15 jaar).

Niet alleen softdrugs maar ook harddrugs zijn eenvoudig te krijgen voor jongeren. *“Als je kijkt hoe makkelijk jongeren tegenwoordig hun pilletjes of MDMA kunnen scoren op school, dan weten we ook dat daar jongeren rondlopen die er makkelijk aan kunnen komen. Of die dan ook nog verder dan school dealen dat weet ik niet. Maar dan hebben we het wel over een leeftijd tussen de 14 en de 18. En het gebruik van harddrugs onder jongeren neemt wel toe de afgelopen jaren. Dat is wel iets dat we zien”,* aldus een Operationeel expert Ondernijning.

Scholen erkennen niet graag dat er in drugs wordt gehandeld op hun school: dit zou gevoelig liggen omdat schooldirecties bang zijn voor hun goede naam. De school wil niet geassocieerd worden met drugshandel. Toch zou het volgens respondenten op alle scholen spelen en steeds meer scholen zouden kluiscontroles uitvoeren en een streng drugsbeleid opnemen in hun schoolreglement: *“Het is mij bekend dat daar [op die school] veel problematiek is. Maar ik denk niet dat dat komt doordat het een slechte school is maar juist dat het een goede school is, want ze delen het. Er zijn scholen waarbij ik nooit wat hoor en dan denk ik: “dat kan niet, dat klopt niet”. Het ligt er niet aan op welke school je zit”* (Jeugdagent).

Sociale media en internet

Met de opkomst van sociale media, zouden jongeren het virtuele domein gebruiken om op te scheppen over hun betrokkenheid bij allerlei criminele activiteiten om zo hun straatidentiteit kracht bij te zetten.⁵¹ Dit gaat volgens criminoloog Jeroen van den Broek vrij expliciet: jongeren plaatsen foto's en video's op hun sociale media waarin strafbare feiten worden gepleegd of verbeeld. Zo zag Van den Broek tijdens zijn onderzoek regelmatig grote hoeveelheden soft- en harddrugs, ponypacks en blokken cocaïne langskomen op foto's en in videoclips. Vervolgens moeten jongeren in het echte leven ook navolging geven aan hun straatidentiteit die ze online laten zien, en dan wordt de virtuele 'straat' een werkelijkheid op zich.⁵² *“Straatcultuur is er eigenlijk altijd geweest maar door de komst van*

---

⁴⁶ Boer, 2019; Tops. & Tromp, 2017.

⁴⁷ Boer, 2019; Tops. & Tromp, 2017.

⁴⁸ Boer, 2019.

⁴⁹ Stichting School & Veiligheid, 2020.

⁵⁰ CKM, 2020.

⁵¹ Roks. & Van den Broek, 2017.

⁵² Van den Broek, 2018.

sociale media liggen de jongeren onder een vergrootglas. Alle ogen zijn op hen gericht en ze voelen de druk om hun straatidentiteit waar te maken”, aldus criminoloog J.D. de Jong.⁵³

Daarnaast zien kinderen deze foto's en video's van drugscriminaliteit ook langskomen op Internet en krijgen ze de straatcultuur zo via sociale media ongefilterd binnen. Volgens criminoloog Jeroen van den Broek is er namelijk niemand die vervolgens tegen ze zegt dat het niet normaal is om je geld met criminaliteit te verdienen en met een vuurwapen te zwaaien. En dat maakt deze beelden gevaarlijk.⁵⁴

De respondenten spraken weinig over de rol van sociale media en internet als locatie waar jongeren in aanraking komen met drugs. Een straatcoach geeft wel aan dat op internet regelmatig advertenties worden geplaatst met teksten als 'wil je snel geld verdienen...'. Waarschijnlijk gaat het vooral om criminelen die op zoek zijn naar jongeren om hun bankpas uit te lenen voor witwassen. Er komt uit dit onderzoek niet naar voren dat jongeren via internet actief benaderd worden om drugs te verkopen. Wel worden sociale media en internet gebruikt voor de handel (koper en verkoper komen bijvoorbeeld met elkaar in contact via Telegram). Dit is ook zichtbaar voor jonge kinderen. Maar ook zou het internet een plek zijn waar jongeren het "snelle leventje" breed etaleren via sociale media. Hiermee genereren ze voor zichzelf status maar mogelijk spreekt het ook tot de verbeelding van jonge aanwas. Dat jongeren zich gaan bezighouden met drugs zou soms dus wel zichtbaar zijn op sociale media: *"Wat ik ook wel zie, is profielnamen die veranderen op social media. Dat in ene een jongen Escobar heet. En ik surveilleer op internet ook hè, als internetsurveillant en dan zie ik in ene dat een bepaalde jongen dat verandert. Als zij dat soort teksten gebruiken in hun social media dan heb je al het idee van 'hé, er speelt iets!'"* (Wijkagent jeugd).

Sportclubs en uitgaansgelegenheden

Uit informatie verzameld bij Leerling Alert⁵⁵, een voorlichtingsprogramma over criminele uitbuiting voor scholieren, zou blijken dat jongeren ook via sportclubs en in uitgaansgelegenheden met drugscriminelen in aanraking komen. De doelgroep waar dit onderzoek zich voornamelijk op heeft gericht zijn echter meestal nog te jong om uit te gaan dus deze bevinding zien wij niet terug. Wel wordt de lokale voetbalclub genoemd door één van de respondenten als een plek vanwaar ze elkaar kennen en waar ze samen zijn opgegroeid: *"Ze kennen elkaar van school, van voetbal, uit hun jeugd, van toen ze nog klein waren. Dus dat vertrouwen is er al van jongs af aan"* (Operationeel Expert Ondermijning). Maar professionals hebben geen expliciete voorbeelden gegeven dat sportclubs een belangrijke rol zouden spelen bij het betrokken raken bij drugscriminaliteit.

Zorginstellingen

Drugs lijken hun weg gemakkelijk te vinden in zorginstellingen, het speciaal onderwijs en jeugddetentiecentra. Het drugsgebruik onder jongeren in deze instellingen zou vele malen hoger zijn dan bijvoorbeeld in het reguliere onderwijs (onderzoeksresultaten suggereren tussen twee- en tienmaal meer drugsgebruik).⁵⁶ Ook laat onderzoek zien dat veel jongeren juist binnen (zorg)instellingen voor het eerst met drugs in aanraking komen.⁵⁷ Dit kan mogelijk verklaard worden doordat jongeren in dergelijke settings een motief hebben om drugs te gebruiken (verzachten van hun omstandigheden). Daarnaast hebben zij meer omgang met deviantie leeftijdsgenoten en hebben deze jongeren vaak een gemiddeld lager IQ zodat zij de gevolgen van drugsgebruik niet kunnen overzien. Bovendien zijn hun ouders vaker uit beeld dan bij jongeren die buiten dergelijke instellingen opgroeien, waardoor er minder toezicht is.⁵⁸ Tevens blijkt uit onderzoek dat er minder preventieprogramma's beschikbaar zijn voor deze risicogroep in vergelijking met jongeren die regulier onderwijs volgen.⁵⁹ Door het hoge drugsgebruik in zorginstellingen, lopen deze jongeren mogelijk een groter risico om met drugscriminaliteit in aanraking te komen. Bovendien zijn zij door bovengenoemde factoren minder weerbaar hiertegen dan hun leeftijdsgenoten uit het reguliere onderwijs.

Uit de literatuur blijkt dus dat zorginstellingen plekken zijn waar jongeren relatief gemakkelijk in aanraking komen met drugs, mede door de instabiele situatie waar deze jongeren in zitten. Zorginstellingen werden echter niet tot nauwelijks genoemd door onze respondenten als een locatie waar jongeren in aanraking komen met drugscriminaliteit. Daarbij moet de kanttekening worden geplaatst dat in dit onderzoek de zorginstellingen zelf niet zijn meegenomen. Mogelijk zouden medewerkers en/of bewoners van de instellingen een ander beeld geven. Dit vermoeden wordt alvast bevestigd

---

⁵³ De Jong, 2020.

⁵⁴ Van Dun & Vugts, 2018.

⁵⁵ www.leerlingalert.nl/

⁵⁶ Vermeulen-Smit et al., 2015.

⁵⁷ Monshouwer et al., 2014.

⁵⁸ Vermeulen-Smit et al., 2015.

⁵⁹ Ibid.

door één casus: *“Ik zat in detentie... Toen ben ik overgeplaatst Eén jongen [uit de instelling] ken ik. Toen kwam die jongen naar mijn kamer. Hij vroeg mij of ik hasj voor hem kon bewaren.”* (Casus, jongen 14 jaar).

Volgens een jeugdagent zouden kwetsbare jongeren uit zorginstellingen niet zozeer in de instelling zelf benaderd worden, maar door mensen uit hun netwerk buiten de instelling: *“Ja, je hebt hier [noemt een zorginstelling]. Dat zijn woongroepen voor kwetsbare jongeren met verschillende achtergronden en problematiek. En daar is het wel bekend dat daar jongeren worden weggehaald en contacten hebben met buiten...”*

Interviewer: *Weggehaald? Door wie?*

Jeugdagent: *Ja dat verschilt dan elke keer maar het moet iemand zijn in hun netwerk waarbij ze terecht kunnen komen”*

Tot slot

De risicofactoren en kwetsbaarheden die in dit hoofdstuk beschreven staan, komen overeen met de risicofactoren zoals bekend uit criminologische literatuur. Waarschijnlijk zijn bepaalde jongeren kwetsbaarder om delinquent gedrag te vertonen en ligt het aan de personen met wie ze in contact staan of ze daadwerkelijk met criminaliteit in aanraking komen. De risicofactoren vormen niet de oorzaak van betrokkenheid bij drugscriminaliteit maar kunnen beschouwd worden als omstandigheden die de kans erop kunnen vergroten⁶⁰. Over het algemeen wordt gesteld dat een combinatie van risicofactoren de kans op delinquent gedrag verhogen, waarbij geldt dat hoe meer risicofactoren er zijn, hoe groter de kans is om betrokken te raken bij criminaliteit. Daarnaast kunnen beschermende factoren een rol spelen zoals aandacht en toezicht van ouders.

Tabel I: **Risicofactoren jonge aanwas drugscriminaliteit**

Individuele factoren	Gezinsfactoren	Omgevingsfactoren
Leeftijd	Gebrek aan aandacht	Buurt, straatcultuur
Gender	Afwezige vader	Aanwezigheid drugs op school
Licht verstandelijke beperking	Onmacht ouders	Ongefilterde informatie op sociale media
Problemen op school	Psychische problemen/verslaving gezin	Aanwezigheid drugs in (zorg)instellingen
Drugsgebruik	Armoede	
Slachtofferschap	Crimineel familielid	
Gedragsproblemen		

⁶⁰ Groot, I., et al. 2007

Casus 3 *“Ik wil mijn eigen geld verdienen”*

Achtergrond

Vicky woont samen met haar ouders en oudere broer in Almere. Het is niet bekend of er problemen waren in het gezin: het gezin was niet bekend bij de hulpverlening en ook uit de politiestructuren komt geen zorgwekkende informatie naar voren. De vader van Vicky komt recent niet als verdachte voor in het politiestructuur en haar moeder zou twee keer een winkeldiefstal hebben gepleegd. De oudere broer van Vicky zit echter in een criminele jeugdgroep die zich bezig houdt met diverse strafbare feiten en drugshandel. Ook wordt door de jongeren uit de groep zelf veel drugs gebruikt. Volgens de wijkagent zou een aantal jongens uit de groep ook afgeperst worden door andere drugsdealers. *“Deze afpersing houdt verband met drugs. Zo moeten de jongens hun drugs afnemen bij de dealers. Als ze niet betalen dan krijgen ze klappen.”* Hoewel de oudere broer van Vicky deel zou uitmaken van deze groep heeft hij zelf geen antecedenten.

Van loopmeisje naar leider

Toen Vicky net op de middelbare school zat, werd ze een keer aangesproken door iemand die haar vroeg of ze snel geld wilde verdienen. Ze zag er geen kwaad in: *“iemand zei dat ik dan iets zou krijgen, wat ik moest bewaren en dan zou ik er geld voor krijgen”*. Ze heeft toen haar telefoonnummer gegeven.

Op dezelfde school kwamen op een gegeven moment signalen binnen dat er jongeren op school geronseld werden voor drugshandel en mogelijk op school onder dwang moesten dealen. Daarop werd er in samenwerking met de politie een kluiscontrole georganiseerd. Hierop werd Vicky, toen 16 jaar, aangehouden voor handel in softdrugs op haar school. Zij had toen ook XTC in haar bezit. In haar verklaring bekennt ze dat ze zich hier schuldig aan heeft gemaakt. Ook vertelt ze dat ze vaker in een jeugdgroep heeft gezeten waarvoor ze moest dealen. Zij was dan het zogenoemde loopmeisje. Ze dealde veel en was daardoor *“een bekende in de drugswereld”*. Ze is een keer in de problemen gekomen toen ze weigerde het geld dat ze had verdiend af te geven: *“ik ben toen in elkaar geslagen door een jongen”* verklaart ze. *“Maar ik had geen zin meer in dat andere mensen mij vertelden wat ik moest doen. Ik wilde geen loopmeisje meer zijn en vond dat ik zelf de leiding wel kon nemen. Ik had genoeg vrienden die voor mij wilden lopen.”*

Naast deze drugsincidenten staat Vicky nog tientallen keren als verdachte voor verschillende soorten delicten geregistreerd in het politiestructuur.

Risicofactoren en signalen

Het is opmerkelijk dat Vicky, voordat ze werd aangehouden voor het handelen in drugs op haar school, niet eerder met politie in aanraking is geweest voor andere drugsfeiten terwijl zij naar eigen zeggen *“een bekende was in het drugswereldje”*. Wel was er een aantal signalen waar te nemen waaruit op te merken was dat Vicky kwetsbaar zou zijn om in de drugscriminaliteit terecht te komen. Zo werd Vicky in het verleden begeleid door een maatschappelijk werker omdat het thuis en op school niet goed ging. Haar ouders zouden haar op straat zetten als er niet iets zou veranderen. Ook was bekend dat Vicky blowde en drugs in haar bezit had. Daarnaast zat zij in meerdere jeugdgroepen, is ze mishandeld door een jongen uit de drugsscene en zou haar oudere broer mogelijk in drugs handelen.

4. Signalen van betrokkenheid

Hoe kan betrokkenheid bij drugscriminaliteit (vroegtijdig) herkend worden en wat zijn de signalen? Het is niet eenvoudig om hard bewijs te leveren dat jongeren zich daadwerkelijk met drugscriminaliteit bezighouden. De handel vindt meestal heimelijk plaats en vaak zijn er dus slechts vermoedens.

Uit een aantal Britse beleidsprogramma's komen verschillende signalen naar voren die wijzen op mogelijke uitbuiting of betrokkenheid bij drugscriminaliteit/ handel.⁶¹ Een aantal van deze signalen wordt bevestigd in het onderzoek naar criminele uitbuiting binnen Nederlandse scholen.⁶²

Ook door professionals worden in dit onderzoek diverse signalen genoemd die zouden kunnen duiden op betrokkenheid bij drugshandel. Het gaat veelal om indirecte signalen zoals het bezit van dure spullen of meerdere telefoons. Maar er zijn ook directe aanwijzingen dat er wordt waargenomen dat er gehandeld wordt of waarbij drugs worden aangetroffen bij een aanhouding of huiszoeking.

Drugsgebruik, -handel en -bezit

Meldingen of waarnemingen over drugshandel zijn de meest directe aanwijzingen dat jongeren zich met drugscriminaliteit bezighouden. Het wordt bijvoorbeeld door omwonenden gezien: *“Er was wel een melding gekomen van een buurtbewoonster die heel precies kon aangeven dat ze gezien had dat jongen A. iets overhandigde aan jongen B. Dat jongen B. vervolgens voor enige tijd verdween en dan weer terug kwam naar jongen A. Daarna begon hetzelfde proces weer opnieuw.”* Het gebeurt ook dat politie iemand op heterdaad betrapt. Maar veel vaker blijft het bij vermoedens omdat men niet goed kan zien wat er nu precies wordt overgegeven, zoals blijkt uit de volgende beschrijving in een proces verbaal: *Zij hadden op het plein afgesproken met een koerier op een witte scooter en gaven iets af en deden dat op een hele stiekeme en geheimzinnige manier zodanig dat niemand kon zien wat het was. A. had iets in zijn tasje wat hij stiekem aan B. gaf. Toen de scooter het plein op kwam rijden maakte de koerier zijn buddyseat open en haalde hier iets uit. Dit gaf hij aan A. Vervolgens deed B. zijn hand in de buddyseat van de koerier, waarschijnlijk heeft hij daar iets neergelegd. Wij hadden er zelf ook geen goed zicht op: wat dit precies was weten wij dus niet.*

Een andere directe aanwijzing voor drugshandel is het bezit van drugs. Bij de jonge dealers gaat het vaak om hasj maar er worden ook Xtc-pillen en bolletjes cocaïne aangetroffen alsook attributen die voor handel gebruikt worden zoals zakjes of een weegschaaltje. In sommige gevallen wordt drugs per toeval aangetroffen, bijvoorbeeld bij een verkeerscontrole. Maar ook bij kluisjescontroles op school of tijdens huiszoekingen worden drugs gevonden, soms zelfs in grote hoeveelheden. Ook werden drugsvondsten door ouders bij de politie gemeld. Zo werd er in de garage van een jongen (16 jaar) door zijn ouders een zeer groot aantal Xtc-pillen aangetroffen.

Niet altijd zijn de jongeren zelf direct betrokken bij de handel maar bewaren ze de drugs voor anderen, ook wel bekend als 'stashen'. Zo vertelt een agent: *“Ik heb nu een jongen van 14, waarbij zijn moeder op zijn kamer echt een heel plakkaat hasj heeft aangetroffen. Echt ter grootte van een leesboek. En die jongen zegt niet eens tegen zijn ouders wat het is. Hij moet het bewaren en voor het bewaren krijgt hij 50 Euro. Maar hij, ik ben al maanden met hem bezig, maar hij gaat niet vertellen van wie hij het heeft. Echt gewoon niet. Dat is echt een no-go. Ik heb al honderd keer gevraagd ‘wat gebeurt er als je het wel doet, als je het wel zegt?’ “Dan doen ze mijn familie wat aan, dan doen ze mij wat aan. Ze weten welke op school ik zit, waar ik woon, welke auto mijn moeder rijdt.”*

Telefoons

Het hebben van meerdere telefoons of het ontvangen van veel berichten en telefoontjes kan volgens bestaand onderzoek een belangrijke aanwijzing zijn dat jongeren betrokken zijn bij drugshandel. Ook volgens veel professionals in dit onderzoek zijn meerdere telefoons een duidelijke aanwijzing voor mogelijke betrokkenheid. Zo geeft een jongerencoach aan: *“Als ik zo'n jongere zie met zo'n Nokia telefoon dan weet ik: hij is met iets bezig. Het hoeft niet per se drugs te zijn, het kan ook fraude zijn maar als ik zo'n telefoon zie dan weet ik hoe het zit.”* Over het algemeen wordt aangenomen dat de jonge dealers de telefoontjes krijgen van degene voor wie ze de handel drijven. Het gaat vaak om simpele goedkope Nokia telefoontjes, die regelmatig door nieuwe exemplaren vervangen worden. Een agent zegt hierover: *“Ze zorgen dat er geen bewijs in de telefoons staat. Dat ze regelmatig wisselen van simkaart, van die*

---

⁶¹ Home Office, 2018; The Children's Society, 2018.

⁶² CKM, 2020.

goedkope wegwerpdingen gebruiken, dat ze hun voorraad nooit op hun lichaam dragen maar altijd ergens hebben waar je niet direct weet waar dat is.”

Bij in beslag genomen telefoons worden soms lijsten met namen gevonden waaruit blijkt dat er sprake is van handel. Zo komt uit een proces verbaal naar voren: *“Een getuige meldde dat er gedeald zou worden vanaf een scooter. In de buddyseat werd softdrugs aangetroffen. Y. beweert dat het eenmalig was en dat hij er geen geld voor kreeg maar uit onderzoek van zijn telefoon blijkt dat hij al langer dealt en hier ook geld voor krijgt.”* Maar vaak worden berichten snel gewist of wordt er gebruik gemaakt van sociale media zoals Snapchat waarbij de berichten niet worden opgeslagen.

Een jeugdagent die goede contacten heeft met de jeugd in zijn wijk, geeft aan dat ook de jonge kinderen al heel slim weten wat ze moeten doen als een telefoon in beslag wordt genomen zodat de telefoon niet meer uitgelezen kan worden. Hij vertelt: *“ze zitten dan al een beetje in de vuurwerkhandel en de softdrughandel en dan praat je over 11 tot 14 jaar en die hebben op afstand, dat zeggen ze dan tegen mij, die hebben op afstand Snap en Insta en WhatsApp al overgezet op een andere telefoon en hebben op afstand hun telefoon gewist.”*

Naast de directe signalen van drugshandel en bezit, werden door de professionals ook een aantal indirecte signalen genoemd die voor hen een duidelijk teken zijn dat jongeren betrokken zijn bij drugscriminaliteit.

Omgang met oudere jongens

Een van de meest genoemde signalen is het omgaan met oudere jongens. De omgang met oudere jongens is een uit de literatuur bekende risicofactor voor criminaliteit.⁶³ Dit onderzoek laat ook enkele casussen zien waarin jonge aanwas omgang heeft met oudere jeugd. Bijvoorbeeld de casus van een 15-jarige jongen. Zijn moeder verklaart: *“Hij gaat vaak tot 's avonds laat naar het plein. Soms is mijn zoon tot 01.00 uur 's nachts buiten. Hij hangt dan rond met oudere jongens. Deze jongens zijn ouder dan 20 jaar. Hier maak ik mij zorgen om.”*

Professionals hebben vaak een gevoel dat er iets niet klopt als kinderen omgang hebben met oudere jeugd maar hard bewijs voor betrokkenheid bij drugscriminaliteit is het niet. Een straatcoach zegt hierover: *“Het is niet heel zichtbaar maar je ziet het wel: een jongen van 13 praat met een jongen van 20, dat klopt niet. Maar wat er wordt besproken blijft een raadsel. Soms wordt hij gestuurd naar een verslaafde toe of op de fiets gaat hij ergens naar toe.”*

Ook bij scholen worden soms oudere jongens gesignaleerd die daar niets te zoeken hebben of met auto's voorbij rijden. Een wijkagent vertelt: *“X. stond bijvoorbeeld ook bij een middelbare school. En dan weet ik gewoon: dat is niet pluis. Hij heeft daar niets te zoeken, hij hoort daar niet op school. Wat doet hij daar rondom de pauzes? En dat zijn voor mij dan signalen die mijn vermoedens versterken samen met de verhalen dat hij drugs zou gebruiken en wel eens wat verkopen.”*

Uit de praktijk blijkt dat jongere jongens er door oudere jongens op uit worden gestuurd om klusjes te doen. Zij moeten bijvoorbeeld een telefoon voor ze opladen of even iets halen bij de supermarkt. Professionals duiden dit als een soort uitproberen van de jongeren. Ze testen de loyaliteit en een eerste relatie of gezagsverhouding wordt gevormd. De jongeren kijken tegen de oudere jongens op. Door iets voor ze te doen, levert dit ze status op. Een agent beschrijft het als volgt: *“En als je zo laat ook nog hangt dan kom je natuurlijk ook wel in aanraking met grotere jongens. Die al veel verder in de criminele ladder zitten. En dat zie ik gewoon. Ik zie gewoon kleintjes bij de grote jongens hangen en dan weet je eigenlijk al hoe laat het is. Het zijn jongens al met een strafblad voornamelijk voor vermogensdelicten en drugsdelicten.”*

Laat thuis, op vreemde locaties

Een ander signaal dat er iets speelt, is dat jongeren op school horen te zitten maar daar niet zijn. Ook weggelopen, vermissingen of het aantreffen van jongeren op onlogische locaties of tijdstippen kunnen een signaal zijn dat er iets speelt.⁶⁴

Laat rondhangen of laat thuis komen kan een risicofactor zijn alsook als signaal fungeren. De jongeren vertellen thuis niet waar ze heen gaan. In een proces verbaal beschrijft een agent het volgende: *Moeder sprak heel veel maar kon eigenlijk niet goed vertellen waarom hij daar zo laat was als 13-jarige jongen. Ze zei dat hij heel groot was en er niet uit ziet als 13 en dat hij oudere vrienden heeft. Dit blijkt ook wel want hij wordt door deze jongeren steeds opgehaald thuis en dan houdt ze hem ook niet tegen want hij gaat gewoon. Moeder geeft aan dat zijn dag- en nachtritme is omgedraaid.*

⁶³ Santrock, 2007.

⁶⁴ Home Office, 2018.

Na doorvragen geeft ze aan dat zij zich ook wel zorgen maakt en geeft aan dat ze hem eigenlijk niet aan kan. Deze 13-jarige jongen wordt door de politie regelmatig 's nachts aangetroffen op plaatsen waar hij niets te zoeken heeft.

Dure spullen

Een ander signaal dat op drugscriminaliteit kan wijzen, is wanneer een jongere plotseling dure spullen in zijn of haar bezit heeft.⁶⁵ Veel jongeren hechten grote waarde aan het hebben van de juiste outfit en het dragen van dure merken. Volgens adviseurs van Risiscoop scannen jongeren elkaar voortdurend op wat ze dragen.⁶⁶ Met de juiste outfit maak je indruk en het geeft status. Vaak gaat het om heel dure merken waarbij honderden euro's worden neergelegd voor schoenen, T-shirts, petjes, tasjes en horloges. In sommige gevallen dragen ze namaakmerken maar heel vaak gaat het om de echte merken omdat men niet graag met een 'neppertje' wordt geassocieerd, aldus Risiscoop⁶⁷. Een outfit kan dus al snel honderden euro's kosten. Sommige jongeren werken er hard voor om de geliefde merken te bemachtigen maar de kostbare spullen kunnen ook een drijfveer zijn voor criminaliteit.

"Je ziet niet dat ze het krijgen maar je weet dat ze het niet breed hebben en ineens hebben ze merkkleding terwijl ze een bijbaantje hebben of niet eens werken," aldus een jeugdagent. Voor de omgeving is het al snel duidelijk dat dit niet door hen zelf aangeschaft kan zijn. Het kan gaan om kleding of schoenen van zeer dure merken of luxe goederen zoals telefoons, horloges, tasjes of sieraden. Een enkele keer wordt iemand met veel geld op zak gezien, zoals een agent aangeeft: *"Jeugdwerkers hebben wel aangegeven dat X. met veel geld op zak loopt. Ze hebben nooit echt gezien dat hij in drugs dealt, alleen van horen zeggen."*

Volgens Britse beleidsmakers maar ook volgens de professionals in dit onderzoek zouden vooral mensen uit de directe omgeving van de jongeren, zoals docenten, zicht moeten hebben op deze signalen.⁶⁸ Ook zouden ouders kunnen opmerken dat hun kind plotseling met dure spullen thuis komt. Al geeft een straatcoach aan dat jongeren ook op dat vlak soms slim zijn en de dure spullen thuis niet dragen: *"Als ouders kan je het niet heel snel zien want thuis zullen ze zo min mogelijk opvallen en zich zo gewoon mogelijk gedragen. Ze weten; als vader of moeder er achter komt, krijg ik klappen". Maar de leraar op school zou het wel kunnen signaleren dat hij anders is. Bijvoorbeeld machogedrag of 'hoe komt hij aan dat geld of die kleding?'*

Het geld dat met drugshandel verdiend wordt, wordt vaak ook snel weer uitgegeven. Zo wordt het geld niet alleen gebruikt om dure spullen van te kopen, maar dient het geld ook om op een andere manier de eigen positie veilig te stellen of de status te verhogen: *"De slimmerik gaat niet opvallen met dure kleding. Zij maken zichzelf belangrijk door vrienden op eten/drinken/zakgeld voor kleine uitgaven te trakteren bijvoorbeeld,"* aldus een agent.

Verwondingen en wapenbezit

Een ander mogelijk signaal van betrokkenheid bij drugscriminaliteit en uitbuiting zijn (onverklaarbare) verwondingen.⁶⁹ In een aantal casussen in dit onderzoek raakten jongeren gewond door mishandelingen. Jongeren willen meestal niet verklaren wat de oorzaak hiervan was of wie de dader is geweest. Uit een casus van een jongen van 15 jaar blijkt dat hij wel eens thuis gekomen is met verwondingen. Toen zijn moeder hier naar vroeg zei hij dat hij gevallen was. In een ander verbaal over een jongen die mogelijk in de drugshandel zit, wordt het volgende beschreven: *Ter plaatse met de jongen gesproken. X. verklaarde heel weinig en wilde ook weinig vertellen. Hij zei alleen dat hij bang was dat een groep jongens hem gingen pakken. Hij vertelde ook dat hij met een hard voorwerp op zijn hoofd was geslagen.*

In een aantal casussen die bestudeerd is, komt wapenbezit naar voren. De kans bestaat dat jongeren een wapen gaan dragen omdat ze zich onveilig voelen. Het kan een signaal zijn van betrokkenheid bij drugscriminaliteit⁷⁰: bijvoorbeeld om zichzelf te beschermen tegen ripdeals. Maar aangezien er tegenwoordig een stijgende trend te zien is onder jongeren die een (steek)wapen bij zich dragen is het lastig om wapenbezit direct aan drugscriminaliteit te koppelen. Uit de praktijk blijkt wel dat er wapens bij jonge aanwas kunnen worden aangetroffen op school, thuis of bij een aanhouding. Zo maakt de familie van een 14-jarige jongen die in drugs handelt, zich ernstig zorgen: *"op school is er ook een mes aangetroffen bij hem. Hij zei toen dat hij een mes had om zichzelf te beschermen. Wij hebben ook een keer een ploertendoder bij hem aangetroffen. Hij had deze buiten de woning voor ons verstopt. Hij heeft dat wapen daarna doorverkocht."*

---

⁶⁶ Risiscoop Advies & Voorlichting, 2020.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Home Office, 2018.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

Verandering in gedrag en opvallend taalgebruik

Volgens Britse beleidsmakers zijn er verschillende veranderingen in gedrag van jongeren die mogelijk een signaal zijn van uitbuiting en/of betrokkenheid bij drugshandel.⁷¹ Zo kunnen jongeren bijvoorbeeld meer gaan liegen en agressiever gedrag vertonen. Ook het taalgebruik kan veranderen (grover). Een andere mogelijke veranderingen is dat leerlingen plotseling minder gemotiveerd zijn voor school en lagere schoolresultaten behalen. Ze komen vermoeid over of gaan meer spijbelen. In sommige gevallen laten jongeren hun leeftijdsgenoten links liggen en gaan meer met oudere jongens om.⁷² Ook toegenomen drugsgebruik kan een aanwijzing zijn dat er wat speelt.⁷³

Een jeugdagent in dit onderzoek beschrijft dat hij vaker meemaakt dat hij in het begin goed met de jongeren uit een jeugdgroep contact kan hebben maar als ze eenmaal met criminaliteit bezig zijn, de jongeren geen contact meer willen en afstand houden. *“Ik ben toch in uniform en dan hebben we daar slechte ervaringen mee. Of ze hebben in hun dossier gezien dat ik dingen noteer. Ik ben altijd eerlijk tegen ze. Ik kan prima met je praten en beetje voetballen maar als je strafbare feiten pleegt, kom ik je halen. Dat is mijn werk.”* Ook een medewerker van een voorlichtingsprogramma voor middelbare scholen over criminele uitbuiting, ervaart dat het tijdens hun bijeenkomsten aan jongeren te zien is dat er wat speelt: *“Opvallend is dat jongens die er al inzitten zich op dat soort momenten heel klein maken, ze verdwijnen als het ware in de muur.”*

Ook als jongeren zich plotseling anders gaan gedragen of zich verbaal grover uiten, kunnen dat signalen zijn dat er wat speelt. Dit wordt geïllustreerd door het volgende fragment uit een proces verbaal waarin een jeugdzorgmedewerker verklaart: *“Ik maak mij zorgen om M. Ik vermoed dat hij in het drugscircuit zit. Hij heeft geld gestolen van zijn tante. Dit heeft hij ook aan mensen gegeven waar hij schulden van had. M. heeft mij vandaag gebeld en gezegd dat hij mensen gaat doodmaken. Het zou hem niet uitmaken als hij een paar maanden moet zitten. Hij heeft niets te verliezen. Hij gaat het fixen.”* Ook een diefstal van geld of sieraden kan erop wijzen dat er wat speelt.⁷⁴

Tabel II: **Signalen van mogelijke betrokkenheid bij drugscriminaliteit**

Zichtbare signalen/ (onverklaarbaar) bezit	Locatie (ergens wel/ niet zijn)	Gedragsverandering
Verwondingen (onduidelijke oorzaak)	Schoolverzuim	Liegen / smoesjes
(Grote hoeveelheden) drugs en geld	Vermissingen / niet thuis	(meer) drugsgebruik
Nieuwe dure kleding	Laat thuis komen	Lage motivatie
Meerdere telefoons, veel berichten/ telefoontjes	Onduidelijk waar ze naar toe gaan	Slechte schoolresultaten
Sieraden	Aantreffen op plekken (ver) buiten de eigen leefomgeving	Agressief gedrag/ taalgebruik
Wapenbezit		Storend gedrag in onderwijs Omgang met oudere jongeren, isolatie van vrienden/leeftijdgenoten
		Vermoeid

⁷¹ Ibid.

⁷² Home Office, 2018; The Children's Society, 2018; CKM, 2020.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.

Casus 4

Drugs is overal

Achtergrond

Geert woont in een mooi huis in Amsterdam Zuid en gaat naar het VWO. Zijn ouders zijn gescheiden en hij woont samen met zijn oudere zus bij zijn moeder en stiefvader. Moeder en stiefvader hebben geen antecedenten. Maar de oom van Geert en diens zoon zouden meerdere drugsantecedenten hebben. Geert trekt zo nu en dan met ze op, maar zijn moeder wil liever niet dat Geert nog contact heeft met zijn neef en oom. Moeder maakt zich zorgen om Geert en heeft contact opgenomen met een jeugdagent. Ze vermoedde dat hij softdrugs gebruikte en daarnaast zou hij bovenmatig geïnteresseerd zijn in geld. De jeugdagent heeft hen doorverwezen naar een coach, waar Geert een gesprek heeft gehad. Deze coach zou tegen moeder hebben gezegd dat Geert al *“diep in het criminele circuit zou zitten.”*

Drugshandel

De moeder en stiefvader van Geert troffen in zijn slaapkamer een grote handelshoeveelheid xtc-pillen aan. Hierop hebben zij de politie gealarmeerd. Geert wil niet kwijt van wie de pillen zijn en hoe deze op zijn slaapkamer terecht zijn gekomen. Zijn moeder denkt dat de oom mogelijk achter de gevonden pillen zit en dat Geert negatief wordt beïnvloed door hem. Daarnaast zou de neef van Geert meerdere opiumantecedenten hebben. Zo is bekend dat deze neef bij een uitgaansgelegenheid bezoekers pillen aanbod. Ook zou hij opgescheept hebben dat hij eenvoudig aan coke kan komen omdat hij vrienden in België en Frankrijk heeft die hier in handelen.

Er is eerder aangifte gedaan tegen Geert. Een klasgenoot zou door Geert bedreigd worden om zijn rekening beschikbaar te stellen en hij zou Geert nog geld schuldig zijn. Geert zou aangegeven hebben dat hij uit alle macht, desnoods met geweld, het geld terug wil hebben. Daarbij zou Geert hebben aangegeven dat het ‘verdwenen geld’ eigendom is van zware drugscriminelen die hem wel weten te vinden. Deze klasgenoot is hierdoor erg bang geworden.

Verkeerde vrienden

Als Geert 17 jaar is, wordt hij samen met twee vrienden aangehouden. Ze hadden onder invloed van alcohol graffiti aangebracht onder een viaduct.

Op een ander moment wordt een goede vriend van Geert met zijn scooter gezien bij de lokale tennisclub. Een getuige meldde dat er gedeald zou worden vanaf een scooter. In de buddyseat van deze vriend werd inderdaad softdrugs aangetroffen.

Risicofactoren en signalen

Geert was niet in beeld bij de politie, er is echter toch een aantal signalen en risicofactoren waar te nemen. Zo is de biologische vader van Geert afwezig, heeft hij contact met een criminele oom en neef en mogelijk ook met andere drugscriminelen. De coach met wie Geert heeft gesproken, heeft aangegeven dat Geert mogelijk al diep in de criminaliteit zit. Er is aangifte tegen hem gedaan inzake bedreiging en er is een grote hoeveelheid xtc-pillen in zijn kamer aangetroffen.

5. Voorkómen van jonge aanwas

In de vorige hoofdstukken is ingegaan op de manier waarop jongeren in de drugscriminaliteit terechtkomen, wat hun kwetsbaarheden zijn en welke signalen wijzen op betrokkenheid in de drugscriminaliteit. Maar hoe kunnen we jonge aanwas voorkómen? Diverse gemeenten in Nederland werken momenteel hard aan interventies om jonge aanwas in de drugscriminaliteit tegen te gaan. Enkele voorbeelden daarvan (zonder daarbij uitputtend te zijn) zijn het inrichten van een moedernetwerk en moedertrainingen, het onderwijsprogramma *Kapot Sterk* en een Persoonsgerichte Aanpak, opgezet vanuit het programma Straatwaarde(n) in Midden-Nederland. In andere gemeenten worden momenteel dadergerichte interventies ingezet zoals *Alleen Jij Bepaalt Wie je Bent*, het *Preventief Interventie Team* (PIT) en *Alles Kidzzz*, alsook gedragsinterventies, onderwijsprogramma's die jongeren weerbaarder maken en voorlichting geven over de gevaren van criminaliteit, familiegerichte interventies en de inzet van jongerenwerk en wijkregisseurs.⁷⁵

In dit hoofdstuk wordt gekeken hoe jonge aanwas in de drugscriminaliteit voorkomen en aangepakt kan worden op basis van de inzichten en ervaringen van de geïnterviewde professionals. Aan hen is gevraagd waar zij tegenaan lopen en wat zij idealiter als beste oplossing voor het probleem zouden zien. De ervaringen van de professionals bieden aanknopingspunten voor het verder vormgeven van een aanpak ter voorkoming van jonge aanwas in de drugscriminaliteit.

Struikelblokken in de aanpak

Wat regelmatig door professionals naar voren wordt gebracht zijn de gevolgen van bezuinigingen en het gebrek aan capaciteit. Zoals een wijkagent het beschrijft: *“je ziet de bezuinigingsmaatregelen en de armoede als het gaat om capaciteit. Niet alleen bij de politie maar ook in de zorg en in het onderwijs: het komt overal in naar voren.”* De ogen en oren van de straat zijn hierdoor verdwenen; in het bijzonder wordt het tekort aan wijkagenten en het straat- en jongerenwerk als problematisch ervaren.

In het jongerenwerk is de afgelopen jaren flink bezuinigd. Professionals ervaren dat er minder jongerenwerkers zijn en dat ze ook minder op straat zijn. Waar vroeger vijf jongerenwerkers beschikbaar waren, is het er nu nog maar één. De controle van jongeren op straat is hierdoor deels verdwenen. *“Er is tegenwoordig geen tijd meer voor persoonlijk contact. De caseload is te groot. Komt allemaal door de bezuinigingen. Alles waar signalen vandaan kwamen is weg bezuinigd. Eerst het kinderwerk, nu wordt ook bezuinigd op het jongerenwerk,”* aldus een jongerenwerker. Een andere respondent pleit voor het afschaffen van prestatieafspraken in het jongerenwerk: *“Nu gaat het om kwantiteit. Per jaar moet je 300 contacten met jongeren hebben gehad. Ik zou graag zien dat dit zou veranderen naar 50 intensieve contacten. Dan kan je veel meer bereiken en wordt het veel tastbaarder wat je hebt bereikt”* (Jongerenwerker).

Een ander struikelblok in de aanpak van jongeren in de drugscriminaliteit zijn de lage pakkans en de lage straffen voor drugsgerelateerde delicten. *“De pakkans voor drugsdelinquenten moet vergroot worden en ook de invoer van drugs en de opmars van drugslabs moet tegengehouden worden”*, geeft een medewerker in de zorg desgevraagd als belangrijke voorwaarde.

De lage pakkans en de bewijsbaarheid van drugincidenten is ook de politie een doorn in het oog. *“De pakkans is gering en als je gepakt wordt dan kost het bij de politie zoveel tijd en zoveel energie en zoveel formulieren invullen (...) moet ik dan die 12-jarige jongen om 19 u 's avonds aan gaan houden? Dan weet ik sowieso al dat ie niet gehouden wordt, want we willen geen jongen in de cel. Dus dan hou ik hem aan, dan moet ik zijn telefoon in beslag nemen, ik kan hem niet zelf uitlezen want daar heb je specialisten voor nodig, dan moet je het in beslag nemen, dan moet het getest worden, dan heb je een wachtrij van een paar maanden. Het heeft allemaal geen zin: je moet lik op stuk kunnen doen, dus eigenlijk zou je een heel eenvoudige werkwijze moeten hebben”* (wijkagent jeugd). Ook een andere politiemedewerker geeft aan: *“Nou ik zou heel graag zien dat de politie veel meer gaat doen aan het oppakken van dealers. Want eigenlijk doen we niks he, aan harddrugs.”* Enerzijds ontbreekt het aan landelijk beleid anderzijds is ook hier een gebrek aan capaciteit een probleem. Dezelfde agent geeft aan: *“Er zijn nu drie collega's aangewezen. Elk hebben ze een eigen, best wel groot gebied. En als er dan harddrugs gerelateerde zaken binnenkomen zoals dealen of versnijden, dan nemen ze dat op zich en dan onderzoeken ze het en dan kijken ze of ze er een zaak van kunnen maken. Maar daar krijgen ze niet expliciet de tijd voor. Dat doen ze naast hun noodhulpwerkzaamheden.”*

In sommige gevallen wordt de drugsproblematiek wel gesignaleerd en is drugshandel zelfs te bewijzen maar wordt er vanuit gebrek aan tijd en capaciteit slechts op bezit ingezet. *“Als je iemand aantreft met een berg drugs: klaar, bezit. Maar er wordt verder niet geïnvesteerd op de handel. En dat is wel jammer want daar zitten ook echt de betere straffen in,”* aldus een politiemedewerker. Jongeren komen er dan met een lage straf of, bij een gebruikershoeveelheid, zelfs alleen met een zorgmelding vanaf. Er zijn meer professionals die de aanpak van jongeren soms te soft vinden. Ze

---

⁷⁵ TK, 2020.

pleiten voor een harde hand. De jongeren die op het verkeerde pad komen, zouden meer discipline moeten worden bijgebracht, een jeugdreclasseringsmedewerker zegt: *“Ik ben misschien een beetje ouderwets maar voor heel veel jongens zou dienstplicht ook fantastisch zijn. Gewoon regelmaat, gewoon 3 keer per dag te eten krijgen en gewoon aan je conditie werken, en je moet gewoon doen wat de ander zegt.”*

Verbinding maken

Verbinding wordt door de professionals als een cruciaal element gezien ter voorkomen van jonge aanwas in de drugscriminaliteit. Verbinding in alle opzichten: in relatie tot de betreffende jongeren, de ouders, maar ook in de buurt en in samenwerking met partners. Verbinding zorgt voor vertrouwen en draagt bij aan een goede informatiepositie waardoor een gerichte aanpak ingezet kan worden. *“De informatie die wij als politie nodig hebben is er wel bij de burgers/gezinnen maar ze vertellen het niet. Waarom niet? Omdat er geen vertrouwen is. De verbinding is hierbij het belangrijkste. Dan gaan mensen vanzelf informatie geven”* (Politiedewerker).

Een preventiemedewerker van de gemeente geeft aan: *“Respectvoller met mensen omgaan, ongeacht wat ze hebben gedaan, behandel ze als mensen. Bejegening is belangrijk om verbinding te kunnen maken. Je moet eerst begrijpen, dan begrepen worden. Om effectief te kunnen werken, moet je eerst je publiek kennen.”*

Wat hierin volgens de professionals belangrijk is, is dat er gekeken wordt naar de persoon achter het gedrag. Dat een jongere wordt benaderd vanuit wederzijds respect en gelijkwaardigheid. *“Ja, dat is ook leuk om te benoemen [de talenten] en dat mee te nemen, dat heb ik ook wel eens op het team gedaan. Een mail gestuurd met: ‘wist je dat...’ en dan over al die jongens uit de groep iets positiefs te benoemen, dan komt de persoon achter die criminele jongere naar voren”* (wijkagent jeugd). Ook uit de literatuur blijkt dat de houding van de professional van cruciaal belang is in de aanpak. De professional dient zich daadkrachtig op te stellen vanuit diens rol met gezag en oprechte betrokkenheid, die gebaseerd is op gelijkwaardigheid en medeleven als mens, zonder hiermee het delinquente gedrag goed te keuren (de Jong, 2016). Een wijkagent jeugd geeft hiervan een voorbeeld: *“Dus een jongen die een overval heeft gepleegd dat is een hele goede jongen, met talenten, met een gezin, misschien met ouders die trots op hem zijn, alleen het gedrag is niet goed. Dus ik veroordeel het gedrag en niet de persoon en dat is een andere benadering.”*

De sleutel tot het aangaan van positieve relaties met jongeren is derhalve een professional met affiniteit met het onderwerp en de doelgroep. Daarnaast moet de professional consequent zijn: *“Je moet betrouwbaar zijn. Doen wat je zegt,”* aldus iemand vanuit de jeugdhulpverlening. Er zou niet alleen op het negatieve gedrag gefocust moeten worden, maar een professional moet ook laten zien dat ze iets kunnen betekenen voor een jongere: *“Ik kom vaak bij een gezin, dus ik heb wat te bieden: een stukje veiligheid, een stukje vertrouwen, een stukje hulp. De jeugd zegt letterlijk: handhaving heeft één taak, handhaven hebben we niks mee. Al ben je jeugdboa of niet, je hebt de taak handhaven, dat staat op je rug, dus ik krijg of een bon of een waarschuwing dus ik heb niks met jou* (wijkagent jeugd).

Zoals uit de voorgaande hoofdstukken naar voren is gekomen, spelen ouders en het gezin een cruciale rol in het voorkomen, signaleren of aanpakken van jonge aanwas in de drugscriminaliteit. Om kinderen te kunnen helpen, is het van groot belang dat ook de ouders meewerken of dat er hulpverlening komt voor het gezin. Bijvoorbeeld bij een criminele familie.” *Als er een gastje van 13 à 14 jaar aan het dealen is, kan je wel een hele aanpak optuigen op deze ‘rising star’, maar als zijn hele familie dik in de drugs zit, dan heeft dat geen enkele zin”* (Analist politie). Zonder hulpverlening aan het hele gezin wordt het heel moeilijk: je hebt de ouders nodig in het traject. *“Je moet sowieso inzetten op kinderen én hun ouders. Ouders erbij betrekken is lastig”* (medewerker gemeente). Professionals ervaren vaak weerstand bij ouders om hulp te accepteren en soms durven ouders niet toe te geven dat ze problemen hebben. *“Veel ouders hebben geen zicht op hun kinderen. Doordat ze zelf trauma’s hebben, emotioneel niet stabiel zijn, een verlies te verwerken hebben of schulden. Het is belangrijk om de reden te weten zodat je de interventies hierop af kunt stemmen,”* aldus een politieagent. Volgens sommige professionals moeten ouders daarom beter ondersteund worden en moet hulp laagdrempeliger zijn. *“Niet iedereen durft hulp te accepteren. Hiervoor moet je kleine stapjes zetten. Eerst kleine probleempjes voor ze oplossen zodat ze effect zien, hiermee win je het vertrouwen”* (politiedewerker).

Daarbij is het volgens professionals belangrijk dat ouders op een respectvolle manier worden bejegend, dat er wordt ingestoken vanuit hulp en niet vanuit verwijten dat ze het als ouder niet goed doen. Door betrokkenheid te tonen creëer je vertrouwen en medewerking.

Ook binnen de samenwerking met partners is vertrouwen heel belangrijk: *“Mensen gaan pas dingen vertellen als ze verbinding en vertrouwen voelen. Als politie staan we al met 100 punten achter. Je hebt informatie uit de eerste hand nodig. Van het kind, van de ouders. De uitvoering van de hulp moeten wij bij de partner beleggen. Ook hier is vertrouwen nodig, dat de partner er iets mee doet”* (Politiedewerker).

Preventie

De professionals zijn het met elkaar eens dat het belangrijk is om op jonge leeftijd te beginnen met een preventieve aanpak. *“Met 12 jaar ben je al te laat. Dan zijn ze al geïnfecteerd en moeilijk om te buigen. Een kind dat er eenmaal in zit kan er eigenlijk niet meer uitstappen. Er is niets. Geen alternatief. Overal zijn wachtlijsten”* (medewerker gemeente).

In de preventie van jonge aanwas zijn basisscholen dan ook een belangrijke partner. Ook het moment van overgang naar de middelbare school wordt als een belangrijk maar ook kwetsbaar omslagpunt gezien. Vaak wordt 'het erbij horen' vanaf dat moment echt belangrijk en ontstaat ook de gevoeligheid voor status en het hebben van de juiste outfit of spullen. *"Begin met de hulpverlening vóór dat ze naar het voortgezet onderwijs gaan. Eenmaal op de middelbare school verdwijnen ze in de anonimiteit,"* stelt iemand uit de jeugdhulpverlening.

Op de vraag welke preventieve maatregelen een positief effect zouden kunnen sorteren, wordt door professionals voornamelijk voorlichting op scholen genoemd. *"Voorlichting op school is ook heel belangrijk. Net als dat je het hebt over seksuele voorlichting moet je ook het gesprek aangaan over drugscriminaliteit. Niet bang zijn om daar over te praten. De kinderen komen er toch mee in aanraking,"* aldus een jeugdreclasseringsmedewerker.

De professionals noemen wel als kanttekening dat voorlichting enkel zin heeft als het vroeg wordt ingezet; op de basisschool. Deze voorlichting moet aansluiten op de leefwereld van de kinderen en er wordt geopperd om wellicht jongeren zelf te betrekken bij de ontwikkeling van de voorlichting. Waarom het ook belangrijk is om de voorlichting vroeg in te zetten, is omdat jongeren in de puberteit de lange termijn gevolgen vaak moeilijk overzien en de consequenties van hun daden niet goed inschatten. *"Ze denken niet aan de risico's en koppelen de mediaberichten over liquidaties bijvoorbeeld niet aan hun eigen perspectief. Daarom is ook voorlichting weinig effectief. Het gebeurt hen toch niet?"* (programmamanager jeugdhulpverlening)

Om die reden is het ook van belang om de voorlichting te blijven herhalen. Zo geeft een medewerker uit de jeugdhulpverlening aan dat je jongeren moet: *"Indoctrineren, op ze in blijven praten dat dit niet de juiste manier is om geld te verdienen en wijzen op de negatieve gevolgen voor de toekomst".* Ook voorlichting aan ouders wordt genoemd als een interventie die mogelijk zou kunnen helpen.

Naast voorlichting wordt het inzetten op het vergroten van de weerbaarheid van jongeren ook als preventieve maatregel genoemd. Uit voorgaande hoofdstukken komt naar voren dat jongeren die in de drugscriminaliteit terecht komen soms moeilijk opgewassen zijn tegen groepsdruk. *"Stel dat er iemand op je afkomt om 1000 euro te verdienen. Je kan ook 'nee' zeggen. Er hoeft misschien maar iemand op hun pad te komen die aanbiedt om iets van A naar B te brengen. Ik maak me wel zorgen, het zou kunnen gebeuren,"* zegt een jongerenwerker. Het inzetten op het vergroten van de weerbaarheid kan deze jongeren helpen om ze te leren zich als individu staande te houden in een groep.

Vroegsignaleren

Uit het hoofdstuk *signalen* wordt duidelijk dat er diverse tekenen zijn waaruit opgemaakt kan worden dat kinderen of jongeren mogelijk betrokken zijn bij drugscriminaliteit. Voor een succesvolle aanpak is het van belang deze signalen zo vroeg mogelijk te signaleren en de (onderliggende) problemen aan te pakken. Er zijn meerdere partijen die zicht kunnen hebben op deze signalen, zoals de (basis)school, de wijkagent en jongerenwerkers.

Scholen zijn volgens de respondenten een belangrijke plek waar de eerste signalen van drugshandel en –gebruik te zien zijn: *"Dealen op het schoolplein. Begint vaak met softdrugs voor eigen gebruik. Scholen kijken weg. Hier zouden we vaker de thermometer in moeten steken. Het begint op het schoolplein"* (Medewerker jeugdhulpverlening). Scholen kunnen mogelijk veel signaleren. Het is dan ook belangrijk om goed in verbinding met scholen te staan zodat zij deze signalen ook kunnen delen met de relevante partners.

Een andere belangrijke partij met een signalerende functie is de politie en dan met name de wijkagent. *"Hij is degene die alles ziet en die niet alleen de jongens maar ook de ouders kent"* (Medewerker jeugdhulpverlening). Maar niet alleen omdat de wijkagent de bewoners goed kent, vooral ook omdat de wijkagent een groot netwerk heeft en contact onderhoudt met verschillende partijen. Jongerenwerkers worden ook meermaals genoemd als belangrijke partners in het signaleren van drugsproblematiek. Vooral het laagdrempelige contact van jongerenwerkers met jongeren op straat wordt als zeer waardevol gezien door de professionals. *"Dus dat je een goed stel jongerenwerkers in de wijk hebt die ogen en oren in de wijk hebben"* (Wijkagent). Doordat jongerenwerkers onderdeel uitmaken van het netwerk, kunnen signalen eenvoudig gedeeld worden. Een wijkagent blikt terug op de positieve samenwerking met jongerenwerk in het verleden: *"En waar voorheen de jongerenwerkers dingen zagen gebeuren op straat, die zagen groepjes ontwikkelen, dan kregen wij een seintje "dat is een interessant groepje, die staat nu daar en daar. Misschien moet je eens gaan kijken." En dan hadden wij al heel snel een beeld en dan wisten we wie het waren en dan konden we ook al in het netwerk met de gemeente al een beetje inzetten erop om proactief aan de voorkant te zitten, om te voorkomen dat het zich op een negatieve manier ontwikkelt."*

Het herkennen van de signalen door de betrokken partijen wordt als verbeterpunt genoemd. Een politieagent zegt hierover: *"Als politie ben je 24/7 aanwezig. Je komt overal, achter de voordeur. Je ziet als politie veel. Maar je moet signalen ook leren herkennen. Belangrijk dat hier op de politieschool aandacht aangegeven wordt, zoals LVB en sociale problematiek."*

Perspectief bieden

Het is volgens professionals belangrijk om jongeren een realistisch en aantrekkelijk alternatief te bieden voor het snelle geld en de status die horen bij het drugscircuit. Door minder in te zetten op het negatieve gedrag en juist meer aan te sluiten bij de belevingswereld van de jongeren kan een positief beeld geschetst worden van hun mogelijkheden. Dit kan bijvoorbeeld door aan de slag te gaan met hun talenten of door het inzetten van leerwerktrajecten waardoor zij zich gewaardeerd voelen. *“Sommige zijn heel goed in rappen, andere jongens zijn heel goed in voetballen of een andere sport anderen zijn heel goed in het overzicht en rust houden in een groep of in het begrenzen van anderen” (wijkagent jeugd)*. Ook het vergroten van de betrokkenheid bij de maatschappij kan hieraan een positieve bijdrage leveren. *“En dat ze meer sociaal maatschappelijke activiteiten ondernemen bijvoorbeeld door de invoering van sociale dienstplicht om meer betrokkenheid bij de maatschappij te krijgen” (Jongerenwerker)*. Door zich aan te sluiten bij een sportclub kan aan jongeren getoond worden dat zij met hun talenten ook positief kunnen bijdragen aan de samenleving. Sport werkt verbindend en hierdoor kunnen jongeren op een positieve manier de genoemde status, erkenning en waardering ervaren die zij vaak zo hard nodig hebben⁷⁶.

Uit de literatuur is bekend dat ook positieve rolmodellen een bijdrage kunnen leveren aan het de rug toe keren van het straatleven. Met behulp van mensen met de juiste houding kunnen jongeren het gevoel hebben dat ze meer verbondenheid ervaren dan dat zij op straat ervaren. Hierdoor kunnen zij eenvoudiger worden overgehaald om een andere richting te kiezen binnen hun mogelijkheden en beperkingen⁷⁷.

Dit wordt door de professionals herkend. Wel is het hierbij van belang dat deze rolmodellen aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren: denk aan belangrijke personen die het gemaakt hebben uit hun eigen netwerk. *“Iemand voor wie hij respect heeft. Goede etnische aansluiting is hierbij ook van belang. Hierdoor ontstaat meer begrip en empathie. Ze spreken dezelfde taal, ook letterlijk: de straattaal” (Medewerker jeugdhulpverlening)*. Het kunnen bijvoorbeeld jongens zijn die het hebben gemaakt als ondernemer of in de sport. *“Zij kunnen laten zien dat je ook op een positieve manier van zero naar hero kan komen,”* volgens een jongerencoach.

Integrale samenwerking

Het is niet verrassend, maar integrale samenwerking wordt door nagenoeg alle professionals genoemd als de sleutel tot een succesvolle aanpak. *“Maar ik weet wel dat als het gaat om aanpak en het voorkomen dat jonge gasten in de drugscriminaliteit belanden, dat dat [integrale samenwerking] een cruciaal gegeven is, dat daar winst te behalen is” (Wijkagent)*. Hierbij wordt bedoeld op de samenwerking tussen alle partners in het zorg- en veiligheidsdomein, onderwijsinstellingen, en ook de ouders. Professionals hebben uitgesproken dat zij een grote behoefte hebben aan een duidelijke rol- en taakverdeling en goede informatie-uitwisseling.

In de samenwerking is het belangrijk dat iedere partij haar rol duidelijk heeft. Zo is er behoefte aan een regiehouder die het proces bewaakt en een goed werkende keten die elkaar aanvult en niet elkaars taken overneemt. *“Partner is regiehouder. Strafrechtelijk is dit het OM, op hulpverleningsgebied is dit de gemeente. Hier moeten we goede afspraken mee maken en hier is nog veel voor verbetering vatbaar. Er zijn vaak veel wisselingen in regisseurs en uitvoerders waardoor vertraging in het proces ontstaat. Het is belangrijk dat iemand het proces bewaakt, dat er concrete doelen opgesteld worden, dat de rollen duidelijk zijn en dat de voortgang gemonitord wordt,”* aldus een politiemedewerker.

Er is behoefte aan een duidelijke taakverdeling: *“Waar zijn wij als politie mee bezig? We zijn niet opgeleid tot hulpverleners. Wij moeten ons richten op het signaleren en de mensen die er wel voor geleerd hebben de signalen laten oppakken. Het is belangrijk dat wij als politie de informatie op de juiste wijze wegzetten voor de partners. We moeten onze informatie delen” (wijkagent)*. De hier genoemde informatie-uitwisseling wordt door meer professionals als cruciaal bestempeld. Dit is immers essentieel voor een goede samenwerking. Hierbij is het van belang dat het hele domein van school, straat en gezin in beeld zijn: *“Als hulpverlener zie je niet veel. Je bent afhankelijk van de school en thuis. Maar de straat is moeilijk. We moeten veel breder kijken. Hiervoor is inzet van alle partijen nodig. De wijkagent is hierin heel belangrijk. Je hebt een aaneenschakeling van partijen nodig. En informatie uit kunnen wisselen” (Jeugdhulpverlener)*.

Er is bij de professionals ook grote behoefte om de samenwerking met scholen te intensiveren. De school is immers de plek waar andere partners in contact met jongeren kunnen komen en ook waar het contact met de ouders plaatsvindt. Scholen moeten volgens professionals daarom bij de informatiepositie betrokken worden en sommige signalen beter kunnen delen. Professionals zien het als een goede ontwikkeling dat er meer organisaties op scholen samenkomen en samenwerken. *“Ik denk ook dat dat [de school] een plek is waar we in de toekomst meer moeten zijn,”* stelt een jeugdagent. Zo zijn er plannen om jongerenwerkers op scholen aan te stellen en om Halt op scholen onder te brengen om voorlichting te geven of spreekuren te houden.

---

⁷⁶ Spotlight op ondermijning, 2020.

⁷⁷ De Jong, 2016.

Casus 5

Wie praat, die gaat

Achtergrond

Amir komt uit een groot gezin met zes kinderen en groeit op in een kleine bovenwoning in Amsterdam Noord. Zijn vader heeft vijf antecedenten waaronder mishandeling, bedreiging en vervaardigen softdrugs. Zijn moeder heeft geen antecedenten. Een oudere broer van Amir heeft psychische problemen en er vindt regelmatig huiselijk geweld tussen de ouders en deze broer plaats. Er zijn ook zorgen om de andere broers van Amir, zo komt zijn broertje van 13 jaar al veelvuldig voor in het politiesysteem en wordt een oudere broer verdacht van het verkopen van nepdope. Amir komt al jong voor in het politiesysteem. Een hulpverlener meldt haar zorgen over het opvallend agressieve gedrag van Amir (dan 12 jaar) naar andere kinderen in de buurt. Er komen ook meldingen van buurtbewoners over het pestgedrag van Amir.

Als Amir net 13 jaar is, brengt zijn moeder hem naar het politiebureau, omdat ze wil dat de politie haar zoon opsluit. Ze gaf aan dat ze haar zoon niet meer aan kon. Hij werd bijvoorbeeld zeer agressief omdat hij zijn telefoon terug wilde die zijn moeder had afgepakt. Moeder verklaarde aan de agent dat zij, noch haar man, deze dure telefoon voor haar zoon heeft gekocht. Amir had daarnaast 100 euro aan contant geld bij zich. Zijn moeder geeft aan dat hij geen zakgeld krijgt; alleen wat geld voor het openbaar vervoer naar school.

Vanaf zijn 14e woont Amir in diverse woonzorginstellingen vanwege gedragsproblematiek en een verstandelijke beperking. Er zijn meerdere meldingen van vermissing uit deze instellingen; ook spijbelt hij van school. Het is bekend dat Amir zeer beïnvloedbaar is.

Inmiddels staat Amir bekend als een zeer gewelddadige en actieve veelpleger. Hij heeft veel antecedenten op zijn naam staan, variërend van straatroof, bedreiging, fraude met betaalproducten, wapenbezit, bezit harddrugs tot poging doodslag/moord en zware mishandeling.

Afpersing

Op 13-jarige leeftijd wordt Amir ervan verdacht dat hij een paar leeftijdgenoten dwong om drugs voor hem te verkopen. Hij gebruikte hier ook een mes bij. Het slachtoffer verklaart: *“Wij zijn toen in een portiek gaan staan. Hier deed Amir zijn jas open en zag ik dat hij een mes in zijn broekband droeg. Hier schrok ik erg van [...] Ik zag vervolgens dat hij hasj uit zijn tas haalde. Hij gaf dit aan mij en zei op dreigende toon: ‘Ik wil dat jij dit voor mij gaat verkopen en dat ik hiervoor binnenkort 75 euro van je krijg’. Ik was zo bang door dat wapen dat ik geen nee durfde te zeggen.”* Slachtoffers verklaren ook dat Amir spullen van hen heeft afgepakt die ze pas terug kregen nadat ze hem geld gaven.

Bij zijn aanhouding riep hij tegen de agenten: *“Wacht maar, jullie komen mij nog wel tegen. Ik heb overal vrienden die met drugs en wapens bezig zijn. Jullie zullen zien dat ik een grote jongen word!”*

Drugshandel

Als Amir 14 jaar oud is, worden in de instelling waar hij woont pillen op zijn kamer aangetroffen. Tijdens het verhoor verklaart hij hierover: *“Ik woon hier nog niet zo lang. De jongens deden aardig tegen mij. Een van de jongens kwam naar mijn kamer en gaf mij een zakje pillen. Bij hem was de leiding alert omdat ze al eerder drugs bij hem hadden gevonden. Omdat ik nieuw was zouden ze bij mij niet controleren, zei die jongen. Hij hielp me bij het verstoppertje.”* Het lijkt alsof Amir goed weet wat hij moet zeggen om geloofwaardig over te komen. Want een medewerker van de wooninstelling vertelt dat hij voorafgaand aan dit incident iemand van buiten de instelling heeft horen roepen: *“Psssst!! Amir!”* Hij heeft toen een auto gezien met een aantal oudere jongens erin. Deze medewerker had hier geen goed gevoel bij en vermoedt dat de drugs door hen aan Amir zijn geleverd. Tijdens zijn verblijf in de instelling bedreigt Amir regelmatig zijn behandelaren.

Als Amir 14 jaar is, wordt hij samen met twee andere jongens aangetroffen op een gestolen scooter. Als de politie aankomt, proberen ze weg te rijden, maar ze worden ingehaald door de politie. Amir blijkt dan enkele wikkels cocaïne bij zich te hebben en ook twee telefoons. Hij gaat enorm tekeer tegen de politie. Hij scheldt ze uit voor kankerhoeren en lacht hen uit omdat ze hem toch niks kunnen maken *“omdat hij minderjarig is.”* Tegen zijn medeverdachten roept hij dreigend: *“Als jullie snitchen, weet ik jullie te vinden!”*

Risicofactoren en signalen

Amir groeit op in een groot gezin in een kleine bovenwoning. Een van zijn oudere broers heeft psychische problemen, wat leidt tot huiselijk geweld en spanningen in het gezin. Zijn vader heeft antecedenten o.a. voor softdrugs. Mogelijk zoekt Amir zijn heil op straat, waar hij al op jonge leeftijd agressief gedrag vertoont en pesterijen pleegt in groepsverband.

Vanaf zijn 14e woont Amir in diverse zorginstellingen, waaruit hij herhaaldelijk wegloupt. Amir heeft een licht verstandelijke beperking en het is bekend dat hij beïnvloedbaar is. Amir wordt meerdere malen met drugs aangetroffen, zowel met soft- als harddrugs, hij is in het bezit van meerdere telefoons, grote bedragen contant geld en een wapen. Vooral zijn zeer gewelddadige en agressieve gedrag valt op.

6. Conclusie

In dit onderzoek is gekeken hoe minderjarigen in de drugsgerelateerde criminaliteit terecht komen. Er is gesproken met een groot aantal professionals die veel met jongeren te maken hebben en daarnaast zijn 16 casussen geanalyseerd op basis van politie informatie. De informatie werd verzameld in de politie eenheid Amsterdam en de politie eenheid Midden Nederland. Er werden geen opvallende verschillen gevonden tussen beide regio's.

De afgelopen jaren waren er in de media regelmatig berichten dat jonge kinderen geronseld⁷⁸ zouden worden door drugscriminelen. Als hiermee bedoeld wordt dat kwetsbare jongeren door voor hen onbekende drugscriminelen gerekruteerd⁷⁹ worden, dan blijkt dat uit dit onderzoek niet veel voor te komen. Uit de gesprekken met professionals en de casussen blijkt dat jongeren voornamelijk via bekenden de drugshandel inrollen: via vrienden, kennissen uit de buurt of via familie. Ze gaan bijvoorbeeld "even mee met een vriend om iets weg te brengen" en op die manier raken ze (soms ongewild en onbewust) betrokken. Loyaliteit, onderling vertrouwen en vriendschap spelen daarin een belangrijke rol. Daarnaast rollen sommige kinderen via familieleden de drugscriminaliteit in. Denk hierbij aan een oudere broer die al in de criminaliteit zit maar ook aan criminele families waar illegale inkomsten vanuit drugshandel gangbaar zijn. Wanneer het over kinderen (leeftijd tot 15 jaar) gaat die betrokken raken bij drugscriminaliteit, gaat het vaak in eerste instantie om het verrichten van hand- en spandiensten voor oudere jongens die al wat hoger op de criminele (drugs)ladder staan.

Veel jongeren die met drugcriminaliteit in aanraking komen, groeien op straat op. Ze komen uit grote gezinnen met kleine behuizing of er zijn thuis problemen of spanningen, waardoor jongeren hun heil op straat zoeken. Deze kinderen willen graag door iemand gezien en gewaardeerd worden. Dit maakt ze kwetsbaar voor de aandacht van de oudere criminele jongens in hun omgeving, die daar feilloos op in weten te spelen. Deelname aan drugshandel brengt jongeren geld en status: belangrijke motieven om erin te stappen. Er zijn ook jongeren die op eigen initiatief aan drugshandel beginnen omdat ze snel en gemakkelijk geld willen verdienen of omdat ze behoefte hebben aan status en erkenning. Vaak begint dat relatief onschuldig: iemand koopt voor zichzelf softdrugs en koopt extra om het vervolgens weer door te verkopen. Voor veel jongeren voelt dit niet eens als handel: softdrugs is immers legaal en er is vraag naar. Drugsgebruik lijkt te normaliseren en ook het aanbod van harddrugs op middelbare scholen neemt ogenschijnlijk toe. Er wordt daarmee een beroep gedaan op het (nog jonge) moraal van de jongeren waar hierin de grens ligt.

Maar het komt ook voor dat jongeren gedwongen worden om drugs te verkopen. Onder dreiging van geweld of dat hun dierbaren iets wordt aangedaan, worden ze afgeperst, vaak door leeftijdgenoten of jongeren die niet veel ouder zijn dan zijzelf. Ook zouden jongeren uit angst voor bedreigingen en afpersing zich aansluiten bij jeugdgroepen. In een groep voelen ze zich sociaal sterker en worden ze beschermd. Dat sommige jeugdgroepen zich met drugshandel bezighouden, waar zij vervolgens ook bij betrokken raken, is de prijs die ze voor deze bescherming betalen.

Ronselen en rekrutering

Dit onderzoek laat zien dat professionals maar weinig waarnemen dat er onder jongeren echt gerekruteerd wordt. Dit betekent niet dat er helemaal geen ronselpraktijken plaatsvinden: er zijn wel degelijk voorbeelden van te vinden binnen de eenheden Amsterdam en Midden-Nederland. Zo wordt er in politieverklaringen soms aangegeven dat een jongere werd aangesproken door een onbekend persoon met de vraag of ze "iets wilden verdienen". Veel vaker lijkt er sprake te zijn van subtielere rekrutering waarbij oudere jongens uit de wijk die status genieten, jongere kinderen klusjes laten doen in ruil voor een klein bedrag, traktaties of spullen. Maar vaak is het gevoel dat ze erbij horen al genoeg. De jonge jongens willen graag gezien worden met deze oudere jongens om hun eigen aanzien in de wijk te vergroten en genieten van de waardering die zij krijgen van deze dealers uit de wijk. Echter wordt er uiteindelijk een wederdienst verwacht in de vorm van het wegbrengen van een pakketje of het stashen van geld of drugs. Langzaam raken de kinderen verwickeld in het drugsnetwerk, waar ze misschien maar lastig weer uit komen. Volgens sommigen kan er een vergelijking worden gemaakt met loverboy technieken. In deze lijn zou het betrekken van jongeren in de drugscriminaliteit dan ook gezien moet worden als een vorm van criminele uitbuiting waarbij de jongeren eerder beschouwd moeten worden als slachtoffer dan als dader.

Risicofactoren en kwetsbaarheid

Uit dit onderzoek komt tevens naar voren dat sommige jongeren een groter risico lopen om bij drugscriminaliteit betrokken te raken dan anderen. Door professionals zijn diverse risicofactoren naar voren gebracht die een minderjarige

---

⁷⁸ Met list of geweld aanwerven: *soldaten ronselen* (Van Dale).

⁷⁹ Werven of in dienst nemen (*van troepen*) (Van Dale).

extra kwetsbaar kunnen maken. Veel van de genoemde factoren komen overeen met de factoren die in de wetenschappelijke literatuur beschreven worden met betrekking tot jeugdcriminaliteit. Ze zijn onder te verdelen in drie niveaus: individueel, gezin/familie en omgeving. Over het algemeen geldt dat hoe meer risicofactoren, hoe groter de kans om betrokken te raken bij criminaliteit.

Tabel I: **Risicofactoren jonge aanwas drugscriminaliteit**

Individuele factoren	Gezinsfactoren	Omgevingsfactoren
Leeftijd	Gebrek aan aandacht	Buurt, straatcultuur
Gender	Afwezige vader	Aanwezigheid drugs op school
Licht verstandelijke beperking	Onmacht ouders	Ongefilterde informatie op sociale media
Problemen op school	Psychische problemen/verslaving gezin	Aanwezigheid drugs in (zorg)instellingen
Drugsgebruik	Armoede	
Slachtofferschap	Crimineel familielid	
Gedragsproblemen		

Drugsdealers lijken een neus te hebben voor die kinderen en jongeren die gemakkelijk beïnvloedbaar zijn, gevoelig zijn voor aandacht, niet weerbaar zijn tegen negatieve invloed van “verkeerde vrienden” en het thuis vaak niet breed hebben. Hierdoor zijn ze gemakkelijk te verleiden. Jongeren met een licht verstandelijke beperking zijn in het bijzonder kwetsbaar om slachtoffer te worden van rekrutering. Hoewel veel aandacht uitgaat naar jongens in de drugscriminaliteit, mag de rol van meisjes niet onderschat worden. Professionals vermoeden dat hier een blinde vlek zit.

Dit onderzoek laat zien dat veel jongeren die met drugscriminaliteit in aanraking komen, vaak opgroeien in gezinnen waar sprake is van een gebrekkige ouderbetrokkenheid. Dit kan zijn doordat er thuis van alles speelt, denk aan psychische- of gezondheidsproblemen, schuldenproblematiek of spanningen tussen ouders. Vooral een afwezige vader is volgens veel professionals een belangrijke risicofactor. Maar ook in gezinnen waar ouders druk zijn met hun werk is er niet altijd zicht op het doen en laten van hun kinderen. Daarnaast zijn er jongeren wiens ouders wel betrokken zijn maar bij wie de gedragsproblemen zo groot zijn, dat ouders vaak machteloos staan en niet weten hoe ze hun kind nog de baas kunnen.

De zoektocht naar vrienden, erkenning en gezien worden, lijkt in de meeste gevallen centraal te staan: iets waar alle jongeren van deze leeftijd gevoelig voor zijn. Dat maakt potentieel alle minderjarigen kwetsbaar. Zeker als daarnaast de normalisering van drugsgebruik en –handel in beschouwing wordt genomen. Dit onderzoek laat zien dat drugshandel overal speelt: ook in de betere wijken en op ogenschijnlijk alle middelbare scholen. Veel jongeren lijken geen kwaad te zien in (de verkoop van) drugs.

Signalen

Er zijn verschillende signalen die kunnen wijzen op mogelijke betrokkenheid bij drugscriminaliteit. Naast directe signalen zoals het op heterdaad betrappen van een drugsdealer of het aantreffen van drugs, worden er door de professionals verschillende indirecte signalen beschreven die kunnen duiden op betrokkenheid bij drugscriminaliteit. De verschillende signalen vormen geen hard bewijs maar mogelijk kan de optelsom van de signalen fungeren als een alarmbel dat er wat speelt bij bepaalde jongeren. In het volgende kader staan de belangrijkste signalen weergegeven die door de professionals genoemd zijn en welke uit de literatuur naar voren zijn gekomen.

Tabel II: **Signalen van mogelijke betrokkenheid bij drugscriminaliteit**

Zichtbare signalen/ (onverklaarbaar) bezit	Locatie (ergens wel/ niet zijn)	Gedragsverandering
Verwondingen (onduidelijke oorzaak)	Schoolverzuim	Liegen / smoesjes
(Grote hoeveelheden) drugs en geld	Vermissingen / niet thuis	(meer) drugsgebruik
Nieuwe dure kleding	Laat thuis komen	Lage motivatie
Meerdere telefoons, veel berichten/ telefoontjes	Onduidelijk waar ze naar toe gaan	Slechte schoolresultaten
Sieraden	Aantreffen op plekken (ver) buiten de eigen leefomgeving	Agressief gedrag/ taalgebruik
Wapenbezit		Storend gedrag in onderwijs
		Omgang met oudere jongeren, isolatie van vrienden/leeftijdgenoten
		Vermoeid

Voorkómen van jonge aanwas

Op de vraag hoe jonge aanwas in de drugscriminaliteit kan worden voorkomen, zijn door professionals verschillende ideeën naar voren gebracht. De bezuinigingen van de laatste jaren op verschillende gebieden en het capaciteitsgebrek als gevolg daarvan worden door veel respondenten als struikelblok ervaren. Er zijn minder jongerenwerkers die als ogen en oren van de straat kunnen fungeren en ook wijkagenten hebben niet altijd de mogelijkheid om voldoende tijd in de wijk door te brengen. Veel professionals wijzen op het belang van het tot stand brengen van een goede verbinding en vertrouwen tussen alle betrokken partijen: zowel met ketenpartners zoals scholen en jongerenwerkers, maar ook met ouders en de jongeren zelf. De respondenten achten vroegtijdig beginnen met preventie van groot belang. Als de jongeren naar de middelbare school gaan, ben je eigenlijk al te laat en heb je minder grip op ze. Daarnaast is vroeg signaleren en de mogelijkheid tot informatie-uitwisseling tussen de verschillende partijen cruciaal voor een goed werkende integrale samenwerking. Hierbij moet het voor alle partijen duidelijk zijn wie welke taak heeft. Tot slot is het belangrijk dat jongeren een ander perspectief geboden kan worden waarbij wordt ingespeeld op de individuele talenten van jongeren. Uiteindelijk gaat het erom een aantrekkelijk alternatief te kunnen bieden voor de drugshandel en alles wat het met zich meebrengt.

Tot slot

Uit dit onderzoek komt naar voren dat er waarschijnlijk maar weinig actief geronseld wordt: de toestroom van jonge aanwas in drugscriminaliteit lijkt veel subtieler te gaan, op basis van wederzijds vertrouwen en loyaliteit en de drang van jongeren om ergens bij te horen en gezien te worden. Deze sociale (groeps)processen lijken een belangrijke rol te spelen. Dit zijn dan ook de mechanismen waar een aanpak of interventie op in zou moeten zetten. De oplossing moet daarom misschien wel gezocht worden in de volgende uitspraak: *“Uiteindelijk moeten wij beter “ronselen” dan de straat ronselt” (Jan Dirk de Jong).*

Casus 6

Drugs in z'n gymtas

Achtergrond

Mitchell is 15 jaar, zit in de tweede klas van het VMBO en woont vanaf zijn 5^e jaar bij zijn tante in Amstelveen. Zijn tante, de zus van zijn vader, heeft zelf ook nog twee dochters. De moeder van Mitchell woont in Aalsmeer, ze was erg jong toen Mitchell geboren werd en kon niet voor hem zorgen, hierop is hij uithuisgeplaatst bij zijn tante. Uit het politiesysteem blijkt dat de moeder van Mitchell meerdere registraties op haar naam heeft, waarvan 4 keer als verdachte. Uit een verklaring komt naar voren dat ze schulden heeft en geen werk. De vader van Mitchell komt zo nu en dan op bezoek. Hij heeft een groot aantal registraties op zijn naam staan en tientallen antecedenten. Volgens de moeder van Mitchell zit zijn vader in de drugs. Hij heeft geen antecedenten op dit gebied. Wel zijn er registraties van verdachte situaties, vermoedens van een hennepkwekerij, dure auto's etc. Het is dus niet onaannemelijk dat er een relatie is met drugscriminaliteit. Tante heeft ook enkele antecedenten op haar naam staan waaronder winkeldiefstal en bedreiging.

Ik regel het zelf wel

De eerst beschikbare registratie van Mitchell gaat om een winkeldiefstal van een videogame die hij samen met twee andere jongens had gestolen. Mitchell is dan net 13 jaar. Hij wilde de game doorverkopen en zo geld verdienen, verklaart hij. In dezelfde maand wordt er ook een melding gedaan door een medewerker van school dat Mitchell bedreigd wordt door een medeleerling. Hij zou geld moeten betalen voor een telefoon. De school maakt zich zorgen en schakelt de politie in. Maar Mitchell zegt tegen de politie: *"Ik heb geen hulp nodig, zeker geen politie, aan jullie heb ik toch niks. Ik los het zelf wel op."* Omdat ook de politie zich zorgen maakt, wordt vervolgens een zorgmelding opgemaakt. Dit vindt Mitchell onzin. Hij reageert met: *"Wat heb ik daaraan? Ik heb geen problemen, ik ben niet bang voor ze. Ik heb geen hulp nodig en ga toch niet praten. Dan word ik alleen maar erger gepakt, want dan heb ik gesnitcht."*

Drugshandel

De bedreigingen en afpersingen op school gaan door. Als Mitchell 14 jaar is gaat er een filmpje rond op social media waarin te zien is hoe hij wordt bedreigd en zijn spullen worden afgepakt.

De tante van Mitchell geeft aan dat ze zich ernstig zorgen maakt om haar neefje. Hij zou veel drugs gebruiken (wiet en cocaïne) en ze verklaart dat er op school ook een mes bij hem is aangetroffen. Hij zei toen dat hij een mes had om zichzelf te beschermen. Naar aanleiding van deze incidenten zijn er meerdere zorgmeldingen opgemaakt. Behalve pleegzorg, is er ook jeugdzorg voor Mitchell. De jeugdbescherming maakt zich echter grote zorgen om Mitchell. Hij zou hebben aangegeven zich niet veilig te voelen op school. Een medewerker van de jeugdbescherming verklaarde: *"Mitchell belde me vandaag op om te vertellen dat het hem allemaal niet meer kan schelen, dat hij net zo goed een paar maanden gaat zitten, en dat hij de mensen die hem bedreigen gaat terugpakken. Hij zou het zelf wel oplossen, desnoods met geweld"*. De medewerker vermoedt dat dit met drugshandel te maken heeft. Mitchell heeft ook 450 euro van zijn tante gestolen omdat hij dit moest betalen aan mensen waar hij schulden bij had.

Als Mitchell 14 jaar is, meldt zijn moeder bij de politie dat haar zoon bedreigd wordt en mogelijk in de drugshandel zit. Zij heeft een aanzienlijke hoeveelheid harddrugs (XTC en MDMA) aangetroffen in zijn gymtas. Zelf verklaart Mitchell dat hij ongeveer een half jaar geleden in de drugshandel is gestapt omdat hij: *"Wat wilde bijverdienen."* Maar met de handel in drugs zou hij, naar eigen zeggen, inmiddels alweer gestopt zijn.

Mitchell heeft verder geen antecedenten. De winkeldiefstal is de enige keer dat hij als verdachte is geregistreerd. Wel staat hij als slachtoffer van straatroof en bedreiging in het politiesysteem.

Risicofactoren en signalen

Opvallend is dat Mitchell weinig op zijn kerfstok heeft en schijnbaar vanuit het niets de drugscriminaliteit is ingerold. Hij geeft aan dat hij eruit gestapt is maar er is nog steeds sprake van bedreiging via social media. Bij Mitchell is een aantal duidelijke signalen en risicofactoren waar te nemen. Zo woont Mitchell bij zijn tante, zijn ouders zijn fysiek afwezig en er lijkt geen sprake te zijn van een stabiel gezinsleven. Zijn vader, moeder en tante hebben allen antecedenten. Vader zit mogelijk in de drugshandel. Op school zijn grote zorgen. Mitchell wordt bedreigd en hij is in het bezit van wapens. Mitchell gebruikt zelf drugs en er worden drugs aangetroffen in zijn spullen. Hij heeft daarnaast een grote som geld gestolen omdat hij schulden zou hebben bij mensen. Er zijn meerdere zorgmeldingen opgemaakt vanuit school en politie. Mitchell wil echter geen hulp uit angst om te 'snitchen'.

7. Aanbevelingen

Vanuit het Actiecentrum Veiligheid en Zorg Amsterdam en het programma Straatwaarde(n) Midden-Nederland is er behoefte aan handvatten die kunnen helpen bij het voorkómen van jonge aanwas in drugscriminaliteit. Hieronder worden een aantal inzichten en aanknopingspunten gegeven waarmee beleidsmakers aan de slag zouden kunnen gaan:

Jongeren

- Er lijkt niet zozeer actief geronseld te worden door criminele drugsnetwerken: de instroom van jonge aanwas gaat veel vaker via het eigen netwerk. Loyaliteit en wederzijds vertrouwen lijken hierbij centraal te staan.
- Jongeren die kwetsbaar zijn voor toestroming in drugscriminaliteit zijn vaak op zoek naar waardering en erkenning. Het is belangrijk om oog te hebben voor deze sociale (groeps)processen die vaak onderliggend zijn aan toetreding. Zorg voor aantrekkelijke alternatieven voor drugscriminaliteit waarin jongeren zich gezien voelen.
- Er blijkt vaak een tekort aan ouderbetrokkenheid. Dit is niet eenvoudig op te lossen: meestal is er sprake van multiproblematiek binnen deze gezinnen. Tegelijkertijd is er behoefte aan volwassenen die morele sturing geven aan deze kinderen en jongeren. Dit kunnen naast ouders ook docenten, jongerenwerkers, politiemensen of positieve rolmodellen uit de eigen wijk zijn.
- Zorg dat er ook oog is voor de mogelijke rol die meisjes spelen binnen de drugshandel. Zij blijven vaak onder de radar, wat hen extra aantrekkelijk maakt voor drugscriminelen.

Professionals

- Er is behoefte aan meer capaciteit, zowel bij politie als bij jongerenwerk. Waar eerst vijf jongerenwerkers actief waren in een wijk en fysiek op straat aanwezig waren, is er terug geschaald naar één jongerenwerker. En bij politie is het capaciteitstekort de afgelopen jaren zodanig opgelopen dat veel wijkagenten, die de oren en ogen van de politie in de wijk zijn, nu voornamelijk druk zijn met noodhulp- en horecadiensten. Dit komt hun informatiepositie in de wijk niet ten goede.
- Er is behoefte aan een betere samenwerking tussen partners waarbij ook een duidelijke rolverdeling is. Het is voor hen cruciaal om informatie te mogen delen.
- Begin al vroeg met preventiemaatregelen: het liefst al op de basisschool. Creëer daarbij bewustzijn en weerbaarheid onder jongeren die een groter risico lopen om de drugscriminaliteit ingetrokken te worden.
- Werk aan een goede verbinding, wederzijds vertrouwen en respect. Dit geldt voor zowel de professionals onderling als in het contact met de jongeren en hun ouders.
- Over het algemeen zijn het oudere jongens die geld verdienen over de rug van de jongere dealers. Creëer bewustzijn onder professionals dat jonge daders van drugshandel ook slachtoffer kunnen zijn van criminele uitbuiting. Bovendien kan er sprake zijn van bedreiging, afpersing en angst.
- Creëer bewustzijn bij professionals met betrekking tot processen van toetreden, risicofactoren en signalen die zouden kunnen duiden op betrokkenheid bij drugscriminaliteit zodat dit in een vroeg stadium onderkend kan worden. Dit geldt ook voor personen die dicht bij de doelgroep staan zoals schoolmedewerkers, ouders en medewerkers van sportclubs e.d.

Maatschappij

- Maak drugscriminaliteit minder aantrekkelijk door de pakkans te vergroten en de strafmaat te verhogen. De aanpak van drugscriminaliteit op straatniveau zou meer prioriteit moeten krijgen.

8. Referenties

Literatuur

Adjiembaks, S. (2018) 'Waarom opgroeien in een risicovol, crimineel milieu niet altijd tot een criminele carrière leidt...' in: *Strafblad* Oktober 2018 Sdu. Pag. 6 t/m 11.

Boer, H. (2019, 28 oktober). Drugscriminelen ronselen jongeren op school: 'Het gebeurt overal'. *RTL Nieuws*, geraadpleegd op 13-02-2020 via www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4900091/ondermijning-drugscriminaliteit-jongeren-school-studenten

Boutellier, H., Boelens, M. & Hermens, N. (2019). Weerbare wijken tegen ondermijning. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Broek, J. van der (2018). "Speentjes aan het uitkoken, normaal is het lei". Geraadpleegd op 21-01-2020 via <https://www.crimeur.nl/speentjes-aan-het-uitkoken-normaal-is-het-lei/>

Bruinsma, M, Ceulen, R, & Spapens, T. (2018). *Instromen in Ondermijnende misdaad. Kennisdocument vroegsignalering van (jonge) instromers in criminele netwerken*. Tilburg, 2018.

CKM (2020). Dader of slachtoffer Criminele uitbuiting; verkenning onder Nederlandse scholen. Centrum Kinderhandel mensenhandel, 2020

Dijken, M. van, Stams, G.J. & Winter, M., de (2017). Children's experiences and perceptions of street culture, parental supervision, and parental mediation in an urban neighborhood. *Journal of Community Psychology*, 45, 999-1010.

Dun, M., van & Vugts, P. (2018, 30 april). 'Innige band rappers en criminelen is risico voor jongeren.' *Parool*. Geraadpleegd op 16-08-2019 via www.parool.nl/nieuws/innige-band-rappers-en-criminelen-is-risico-voor-jongeren~b33c94d9/

Elibol, R. (2019) 'Broer, ik heb mijn 9mm helemaal geleegd' *Groene Amsterdammer* 143(42) geraadpleegd op: 05-02-2021 via www.groene.nl/artikel/broer-ik-heb-mijn-9mm-helemaal-geleegd

Ferwerda, H., Graaf, B. de, Lesscher, H. & Saadat, N. (2018). Het Dalton-effect voorkomen. Nut, noodzaak en lessen voor de aanpak van criminele families. *Het tijdschrift voor de politie*. Jaargang 80, nr. 8/9, 2018, pagina 44-48

Groot, I., de, Steketee, M., Boutellier, H., Braam, H. & Tierolf, B. m.m.v. Dijk, E. van (2007) *Greep op jeugdcriminaliteit. 'Evidence based' methodiek voor aanpak en preventie*. Verweij-Jonker Instituut, september 2007

Heiden - Attema, N. van der, Bol, M.W. (2000). *Moeilijke jeugd. Risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag in een groep risicjongeren*, WODC

Hollander, D. (2018). Te bang om te praten. Afstudeeronderzoek naar gemeenschapsbrede intimidatie in Amsterdamse buurten. Vrije Universiteit, november 2018.

Home Office (2018). Criminal Exploitation of children and vulnerable adults: County Lines guidance.

Hoogeveen, C.E., Van Burik, A.E., De Jong, B.J. & Klooster, E.M. (2016). *Hoe lang kun je schijt hebben? Dertien desisters uit criminele jeugdgroepen aan het woord*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap; Van Dijken, M., Stams, G.J. & De Winter, M. (2017). Children's experiences and perceptions of street culture, parental supervision, and parental mediation in an urban neighborhood. *Journal of Community Psychology*, 45, 999-1010.

Jong, J.D., de (2016). *Verkeerd verbonden. Over foute straten en foute systemen*. Lectorale rede, zoals uitgesproken door Jan Dirk de Jong op 11 februari 2016 op Hogeschool Leiden.

Jong, J.D., de (2020). *Narcostad aan de Amstel*. Lezing in de Rode Hoed op 28 januari 2020.

Monshouwer, K., Kepper, A., van den Eijnden, R., Koning, I., & Vollebergh, W. (2014). Initiation of Substance Use by Adolescents After One Year in Residential Youth Care. *Child & Youth Care Forum*, 44(5) 1-15.

Pels, T., Ketner, S. & Naber, P. (Red.) (2012). Een vader is meer dan 100 meesters Versterken van vaderschap in Amsterdam. *Kenniswerkplaats Tienplus*, Januari 2012

Regionale Veiligheidsstrategie Midden-Nederland 2019-2022, 8 april 2019

Risico Advies & Voorlichting (2020) *Webinar Merken, Imago & Identiteit*, 25 juni 2020

Roks, R. & Van den Broek, J. (2017). #HOUHETSTRAAT: straatcultuur op social media? *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 3(7), 31-50.

Rokven, J., Ruiter, S. & Tolsma, J. (2013). Dader, slachtoffer, of beiden? De samenhang tussen daderschap en slachtofferschap onderzocht. *Tijdschrift voor Criminologie*. Jaargang 55(3) pagina 278-298

Santrock, J. W. (2007) *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.

Spotlight op ondermijning. *Webinar*, 23 november 2020

Stichting School & Veiligheid (2020). *Controle op wapens, drugs en alcohol*. Geraadpleegd op 16-04-2020 via www.schooleveilgheid.nl/po-vo/kennisbank/controle-wapens-drugs-alcohol/

The Children's Society (2018). *Criminal exploitation: stages of recruitment. Children at risk of exploitation (CARE)*. Charity Registration No. 221124 CFD266a/0418

TK (2020, 13 november) Brief van de minister van Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal. *Bestrijding georganiseerde criminaliteit*.

Tops, P.W. & Torre, E.J., van der (2015). *Wijkaanpak en ondermijnende criminaliteit*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Tops, P. & Tromp, J. (2017, 3 juni). Jongeren geronseld voor prostitutie of drugshandel: hoe criminele bendes grip hebben op scholen in Nederland. *Volkskrant*. Geraadpleegd op 04-02-2020 via www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/jongeren-geronseld-voor-prostitutie-of-drugshandel-hoe-criminele-bendes-grip-hebben-op-scholen-in-nederland~b282f841/

Tops, P. & Tromp, J. (2019). *De achterkant van Amsterdam. Een verkenning van drugsgerelateerde Criminaliteit*. Gemeente Amsterdam, augustus 2019

Turner, A., Pona, I. & Belcher, L. (2019) Counting lives. Responding to children who are criminally exploited. Children's Society ResearchGate

Vermeulen-Smit, E., Kepper, A., & Monshouwer, K. (2015). The effectiveness of interventions in special education, residential youth care and juvenile justice centers in preventing adolescent substance use: a systematic review. *International Journal of Behavioral Development Bulletin*, 67(1), 10-22.

Willemen, A., Schuengel, C., Bijleveld, C., Lier, P. van, Frijns, T., Koot, H. & Meeus, W. (2010). *Van kwaad tot erger: signalen van jeugdig veelplegen. Een handreiking voor preventief beleid*. Den Haag: Nicis institute

Media en internet

Ad.nl (2013, 22 januari) 'Crimineel is steeds vaker een vrouw' via www.ad.nl/binnenland/crimineel-is-steeds-vaker-een-vrouw~a1663297/

Cbs.nl (2020, 20 maart). 'Eerste toename minderjarige verdachten sinds 2009' via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/12/eerste-toename-minderjarige-verdachten-sinds-2009>

Europol.europa.eu (2019, 18 oktober) 'Crime has no gender: meet europe's most wanted female fugitives' via: www.europol.europa.eu/newsroom/news/crime-has-no-gender-meet-europe%E2%80%99s-most-wanted-female-fugitives

Gelderlander.nl (2020, 4 januari) 'Waarom jongeren zich laten verleiden tot 'bijbaan' in drugs' via www.gelderlander.nl/zoeken?query=Waarom+jongeren+zich+laten+verleiden+tot+%E2%80%98bijbaan%E2%80%99

National Crime Agency (2015). 'County lines, gangs and safeguarding' via: www.nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/publications/359-nca-intelligence-assessment-county-lines-gangs-and-safeguarding-2015/file

NRC.nl (2019, 30 september) 'Waarom criminele jongeren soms bereid zijn voor duizenden euro's een moord te plegen' via: www.nrc.nl/nieuws/2019/09/30/vandaag-gamen-morgen-een-inbraak-overmorgen-een-moord-a3975125

TheGuardian.com (2019, 27 november) 'Thousands of girl gang members are trapped in a cycle of violence and abuse' via www.theguardian.com/society/2019/nov/27/girls-gangs-sexual-criminal-exploitation-violence

Volkskrant.nl (2017, 3 juni). 'Jongeren geronseld voor prostitutie of drugshandel: hoe criminele bendes grip hebben op scholen in Nederland' via: www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/jongeren-geronseld-voor-prostitutie-of-drugshandel-hoe-criminele-bendes-grip-hebben-op-scholen-in-nederland~b282f841/

www.leerlingalert.nl/

wegwijzerjeugdveiligheid.nl/onderwerpen/jeugdcriminaliteit/meidencriminaliteit